

FEKETE J. JÓZSEF (1957) Zombor

FEKETE J. JÓZSEF

Tompa Mária: Szentkuthy Miklós vonzásában

Kortárs, 2019

Volt szerencsém olvasni Tompa Mária néhány folyóiratközlését, és Szentkuthy Miklós halálát követően, amikor elkezdtek megjelenni a méltánytalanul mellőzött zseni torzóban maradt, hagyatékából előkerült művei – tudván, hogy Tompa Mária egy évtizeden át egyebet se tett, mint olvasta, szerkesztette imádott „Miklós-kája” monumentális alkotásait, kezdett rögeszmémé válni, hogy a posztumusz művek valódi szerzője az író személyi titkárnője. El tudtam képzelni, hogy az írói opus iránti rajongás képes ilyen alkotói potenciálban reinkarnálódni. Arra már nem emlékszem, hogy akkor ennek örültem, vagy éppenséggel nem.

Később meggyőződtem, hogy fölösleges volt az aggodalmam vagy lelkesedésem, a posztumusz megjelent regények szerzője mégis Szentkuthy.

A következő, számomra aggályos kérdés az volt, hogy többen, de ténylegesen a kelleténél kevesebben évtizedeken keresztül igyekeztek művein keresztül közel kerülni Szentkuthyhoz, és géniuszát közvetíteni az olvasóközönség felé, eközben éppen az hallgatott, aki az író feleségén (Eppinger Dórán) kívül, akivel 57 éven át éltek házasságban, a leghosszabb időt töltötte vele, egy évtizedet, leginkább ismerte, munkája során pedig megelőzte azokat, akik igyekeztek fővállalni a galaktikus útikalauz szerepét ebben a gondolkodás és a nyelv által teremtettszellemi univerzumban, Szentkuthy életművében.

Az író halálától számítva több mint három évtizedet kellett várni Tompa Mária vallomásos könyvének megjelenésére. Úgy véltem, hogy egy ilyen formátumú munka több oldalt és kemény borítót érdemelt volna. Ám ismét beigazolódtott a puding és a próbájának igazsága, az olvasás igazolta, nincs semmi gond se oldalszámmal, se borítóval – a könyv voltaképpen negyven év történéseinek, egy életmű darabjainak súlyát hordozza magában, visszaemlékezésekben, levelekben, naplókban, elemzésekben, pompás anekdotákban, sziporkázó stílusban, ráadásul névmutatóval, művek jegyzékével, fényképekkel és Szentkuthy rajzaival.

Szentkuthy írásművészete alapját a mindennapi apróságok, a véletlen történések, valamint azok árnyalatalkimerítő elemzése képezte, amelyek révén el

kívánt jutni a végső kérdésekre adható végső válaszokig, ám tudta, hogy ez teljesíthetetlen vállalkozás, ezért inkább Titus Lucretius Carus *De Rerum Natura* című költői művének ihletése nyomán a „Jelenségek Jegyzékének” megalkotására összpontosított. (Lucretius *De Rerum Natura* című, a dolgok természetéről írott epikureus tanköteményének egyik vezérfonala a gondolat, hogy nem szabad félnünk a haláltól – miként majd ezen ismertető végén látjuk, a Szentkuthy-életmű lekerekedésének is ez az üzenete.) Végcélja egy olyan mitológia megalkotása volt, amelynek a középpontjában az ember pánintellektualizmusa, pánerotizmusa áll. Tette ezt olyan mesterfokon, hogy amerikai kiadója, Rainer J. Hanshe az író halálának 25. évfordulójára rendezett nemzetközi konferencián elmondta: azok szerint, akik idegen nyelvi fordításban olvasták Szentkuthyt, ha műveinek megjelenése idején a könyvei kijuthattak volna külföldre, ma más képünk lenne nemcsak a magyar, hanem az európai irodalomról és kultúráról.

Tompa Mária könyvének erénye, hogy a szerzőjéről is vall, ami különösen sokat segít az egész Szentkuthy-jelenség megértésében. Első találkozásuk 1977-ben történt, amikor az író súlyos depresszióban szenvedett. A találkozó a következőképpen zajlott le: „1977 augusztusában találkoztam először Szentkuthyval egyik budagyöngyei látogatásom alkalmával. Akkor még csak egyetlen szobát, az előszobával szomszédosat ismertem a lakásukból. Szentkuthy végre kijött könyvtárszoba-odújából, és megállt az ajtóban; dőlceg alakjával ellentétben pokoljárta, dudát fújta, fáradt vonásaival, mintha szándékosan egy ijedt öregember benyomását akarta volna kelteni. Rendkívül sovány volt, de néhány másodperc múlva arca, szeme elkezdett ragyogni, tágira nyílt tekintetében egyszerre volt kivehető a sufni-jából kibújt remete bocsánatkérése és a hirtelen rá-törő látványok iránti érdeklődése. Egy darabig állt az ajtó magasában, én zavaromat azzal próbáltam leplezni, hogy megkérdeztem: Hogy van? Elmosolyodott: *Ja, ez csak annyi, hogy How are you?* Persze szabadkoztam, én igazán érdeklődni akartam hogyléte iránt... Ő meg legyintett.” Semmi bálványozás, semmi hasra vágódás a zseni megroggyant monolitja előtt, hanem a jelenet kendőzetlen bemutatása.

Tompa Máriának a visszaemlékezés, a naplóberegyzések, levelek idézése során az azokban előforduló lírai futamok, intimitások ellenére mindvégig sikerült megőrizni tárgyilagosságát.

A visszaemlékezés szerint a megfeszített munka vezetett Szentkuthy depressziójához. 1956-tól kezdve egy évtized alatt megírta az *Őnarckép álarokban* sorozat öt kötetét, mellettük négy történelmi regényt, esszékötetet, kisregényt. Amikor az 1960-as évek végén esélyt kapott a *Szent Orpheus breviáriuma* megjelentetésére, az egységes kompozíció érdekében megírta az 1939 és 1942 között megjelentetett Orpheus-füzetek szentolvasmány (lectio) fejezetei mellé a hiányzó szentéletrajz (vita) fejezeteket. Harminc évvel a sorozat *Vallomás és bábjáték* című részének megjelenését követően megírta a *II. Szilveszter második élete* című kötetet. Ebbe az évtizedbe belefértek még fordítások, olyan „csip-csup” munkák magyarrá ültetése, mint Joyce *Ulyssese*. Végül a *Breviárium* sorozathoz megírta a *Kanonizált kétségbeesést*, amelynek 1974-es megjelenése gyakorlatilag be is jelentette Szentkuthy depresszióját, amiből négy év múlva Vargáné, Rozika házvezetőnőjük, majd szakácsnőjük kelkáposztafőzeléke és sült csirkecombja rángatta vissza a való világba. Igazi szentkuthys fordulat: a világ sorsa a mindennapi apróságokba van kódolva!

Tompa Mária nem rejti véka alá, hogy többen furcsállóan néztek kapcsolatukra, mondván, minek Szentkuthynak titkárnő, a munkafeladat megnevezése biztosan szerelmi viszonyuk lepezésére szolgál. Ezzel kapcsolatosan nem árt tudni, hogy az író 1978-ban megbízta a *Prae* második kiadásának előkészítésével. Aki látta az 1934-ben megjelent regény nagyméretű oldalakra szedett, tagolatlan szövegtömbjét, elképzelése lehet róla, hogy milyen irgalmatlan munka lehetett annak bekezdésekre, mondatokra bontása, olvasóbaráttá tétele. Kétségtelen, hogy túl sokan elolvasták a *Prae* teljes szövegét, de akik igen, azok igyekeztek megmagyarázni a mű lényegét, amiben *állapot* van, de *változás* annál kevesebb, meg azt, hogy miképpen jön létre egy műalkotás, amiről elkészültével kiderül, hogy nem is létezik, minden, ami annak tűnik, csupán a megvalósíthatatlan mű előkészítését szolgálja. Azt hiszem, a kérdésekre adható pontos választ a szöveget gondozó Tompa Mária fogalmazta meg, mégpedig mostani könyvének már a bevezető fejezetében, nem pedig külön tanulmányban!

Az író és személyi titkára tízéves közös munkáját a *Frivolitások és hitvallások* monstre önéletrajzi

interjú koronázta meg. A Petőfi Irodalmi Múzeum hangtára számára Kabdebó Lóránt készített 1983. január–márciusában „huszonhét ülésben” mega-interjút Szentkuthyval életéről és művéről. Az író nagyon komolyan vette az interjút, minden fölveteli napra külön készült, jelentős és eltökélt szándéka volt vele: „Visszaemlékezéseimet két végletes szándék táplálja, az egyik a szinte pszichoanalitikus mindent bevallás, ötletszerűen, ahogy jön, a másik: végtelen szomjúság a kompozícióra és a rendre. Tehát a pszichoanalitikus vallomás anarchiáját kell összeegyeztetnem a racine-i dráma szigorú kompozíciójával [...] talán majd sikerül diplomatikusan kokettálni, összeegyeztetni a pokoli indiszkréció és a rokokó diszkréció, a gentillesse-t és a blaszfém szájaskodást.”

Az anyag átgépelve másfélezer oldalt tett ki, amit Tompa Mária előbb piszkoztatban kétszer is legélt, majd megszerkesztett: a magnetofonszalagra rögzített interjú szövegét Szentkuthy korábbi előadásaiából, műveiből vett részletekkel bővítette, a témaköröket csoportosította, logikus rendbe állította. Akkoriban a mai PC-khez hasonló személyi számítógép még nem létezett, így a személyi titkár a szövegkezeléshez szükséges copy+paste funkciót ollóval és ragasztóval oldotta meg. Végül újragépelte, amit Szentkuthy újraolvasott, még beletoldott, javított, és annak ellenére, hogy kezdetben a szóbeli interjúval szemben nagyon berzenkedett a könyvtől, végül mégis megszerette, Mária munkáját váltig dicsérte. Ahhoz, hogy a hangfölvétel izgalmas, „szentkuthys” olvasmányként testesüljön meg, négy év munkája kellett. A *Frivolitások és hitvallások* 1988-ban, nem sokkal az író halála előtt jelent meg az Ünnepi Könyvhét-re, 680 oldalon, 8500 példányban. Öt nap alatt elfogyott a könyvesboltokból. Ez a nagyinterjú tette Szentkuthyt – Liptay Katalin szerint – best-seller íróvá!

Az egy évtizedes közös munka alatt Tompa Mária az említettek mellett több Szentkuthy-kötetet is sajtó alá rendezett, regényeket, esszékötetet, tanulmányainak gyűjteményét, összegyűjtött elbeszéléseit, báb- és hangjátékait. Az író halálát követően, annak hagyatéka örököséként és gondozójaként ugyanolyan lelkesedéssel és töretlen lendülettel készítette elő a töredékben, kéziratban maradt műveinek posztumusz kiadásait, ezek közt vannak regények, tanulmányok, esszék, előadások, közölt a szerző legendás óriásnaplójából, kiadta Szentkuthy barátainak és tanítványainak visszaemlékezéseit, a munkásságát taglaló tanul-

mánykötetet. Sajtó alá rendezte válogatott levelezését, válogatott dedikációit, segítette a Szentkuthy-könyvtárat és -fényképhagyatékot bemutató pazar publikációk összeállítását. Mindeközben tántoríthatatlanul dolgozott a Szentkuthy-művek idegen nyelvű kiadásán, ennek köszönhetően olvashatók ma regényei franciául több kiadónál is, portugálul, spanyolul, szlovákul, románul, angolul, ezen a nyelvetületen teljes életműkiadás várható!

Nem semmi. Miként a mintegy három évtized alatt készült emlékezés-kötet, a *Szentkuthy vonzásában* sem az. A szerző a közös munkával töltött egy évtized mellé fősorakoztatja az életmű darabjaihoz kapcsolódó impresszióit, így teljesítve ki a nagy formátumú, saját egyediségének és megismételhetetlenségének tudatában lévő, mélyen hívő gondolkodó és a vele véletlenül találkozott, általa a magáéval azonos műveltségű, filozófiájú és etikájú társként elfogadott, haláláig szeretettel övezett munkatárs együtt töltött idejének sajátos „naplóját”.

Apropó napló. Szentkuthy soha nem tartotta magát elsősorban szépírónak, sokkal inkább „az élet faggatottjának”, aki kétségek és tudásszomj közepette igyekszik megérteni az őt körülvevő világot. Számára minden témát jelentett, a környezetében megjelenők, a természet legparányibb rezdülése, a nagy filozófiai koncepciók, a teológia, a történelem, a természettudományos felfedezések, a képzőművészeti alkotások, zeneművek... mindezeket a magukat témául kínáló jelenségeket, a „Jelenségek Jegyzékének” kaleidoszkópos szócikkeit először a legalapabbban körüljárta, megtudott felőlük mindent, majd az utolsó árnyalatukig végigelemezte őket módszeresen vezetett naplójában, amit többször hangsúlyozva élete főművének tekintett. Egyetlen nappal halála előtt ezt jegyezte föl egy cetlire, csupa nagybetűkkel:

„NAPLÓM
A LÉNYEGEK LÉNYEGE
ÉLETEK ÉLETE
OPUSOK OPUSA.”

A százezer kéziratoldalmi óriásnapló kötegeit a Petőfi Irodalmi Múzeumban helyezte letétbe, a naplókat „fröcsögő indiszkréciójuk” függvényében 25 és 50 évre zárta. Az első határidő már lejárt, de csak a legfontosabb kutatók pillanthattak bele a kötegekbe. Szentkuthynak a nyilvánosság elől elzárta mellett voltak munkanaplói is, például a *Szent Orpheus breviáriuma* torzóban maradt X. kötetéhez írt 600 oldal, ami önmagában nem állhatna a regény helyére, Szentkuthy óhajával szemben nem is került kiadásra.

Tompa Mária visszaemlékezése szerint „szép halála” volt Szentkuthynak, délutáni pihenője alatt átszenderült a másvilágra. Élete végén gyakran társalognak a halálról, és a halál témája fölött körözve volt leginkább életszerű, nem félt a haláltól. A beszélgetések során többször megismételt egy morbid jóslatot: „koporsómon hibásan lesz kiírva a nevem!!!” S valóban, a föliratból kimaradt a „t”: Szentkuthy – állt a koporsó oldalán. Temetése után 22 évvel megjelent egy zsebkönyvem Szentkuthy kisműfajairól. A kiadó által fogalmazott fülszövegben ugyancsak hibásan szerepel az író neve, ott a „h” veszett el, és lett Szentkuty (*Elmélet helyett: koreográfia. Újabb Szentkuthy-olvasatok*, Cédrus Művészeti Alapítvány, Napkút, 2010).

Szentkuthy Miklós és családja történetében kiemelten fontos szerepe volt a dátumok számmisztikájának. Az egymástól 22 évvel elválasztott két betűtévesztésnek is lehet valami misztikus jelentése. Szentkuthy bizonyára kerekítene is róla egy történetet.

ARTZT TÍMEA

Gergely Ágnes: Még egyszer Firenzébe – versek 2016–2019

Kalligram, 2019

Miért ez a ragaszkodás Firenzéhez? Mintha minden út a reneszánsz fővárosába vezetne, „Még a halotkém is arra megy” (*Még egyszer Firenzébe*). Búcsúzásféle ez a kötet, egy hosszúra tervezett búcsúzkodás az élettől, a művészettől, hiszen a költő számára ugyanaz a kettő.

Nehéz az idő múlására nem gondolni – „Ujjaim közt elpereget az idő / Mélázok itt más emlékeim” –, és nehéz lehet a szerelmesek városában arra gondolni: „nekem emlékem nem jön már elő” (*Párizs*). El lehet persze képzelni egy alternatív életet: „Egyszerű is lehetne: család, ház,

esti part” – ám ez a gondolatfutam nem túl termékeny, nem tölti be a hiányt: „A bonyolult üresség hetvenöt éve tart” (*Körös-part*, 1941). Az üresség vagy a korábbi kötetekben felizzó égésnyomok azért olyan kuszák és bonyolultak, mert a történelem szövetében a tragédiák szétszálazhatatlanok. Gergely Ágnes poeta aestheticus, moralis és doctus, aki ritkán ír közéleti verseket, habár sok verse háttérben sűrűsödik a történelem, sőt a lírai alany személyes érintettsége. Ebben a kötetben a szabadságért való küzdelem utolsó nagy pillanataként 1956-ot jelöli meg, Nagy Imre lelkesítő beszédét. Teszi mindezt Nagy Imre szobrának elhurcolása évében (*Az utolsó pillanat*, 2017).

Gergely Ágnes költészete két fő veszteségelményből táplálkozik, egyik az apahiány. Édesapját, Guttman Györgyöt 1944 végén elhurcolták Mauthausenba, ahonnan nem tért vissza többé. A másik tragédia a „herceg”, Papp Zoltán elvesztése 1984-ben. Költészetében ezek a legerősebb érzelmi húrok, amelyek *Egerszeg felé* egygyé válnak: „az a csönd, amit még / az apám / rám hagyott a század / derekán [...] az egykori ablak / csupa fény / ne szeressen senki, / ahogy én” – utóbbi Papp Zoltán mondata, amely a *Két szimpla a Kedvesben* című önéletrajzi regényben így jelent meg: „Még hallottam magam mögül az üvöltést. – Soha ne szeressen senki úgy, mint én! – Az utolsó szavaival megátkozott.”

Papp Zoltán halálát a regényben nem írta meg, de a *Viharkabát* című versben igen. A szövegek motívumrendszere alapján kibontakozik egy vízi baleset rajza, egy magánmitológia, amely történelmi alakok, uralkodópárok szerelmét is magába olvasztja: *szélvihar, hullámok, hajó* vagy *yacht, halott herceg* vagy *kapitány* (*Viharkabát*, 2006; *A roncsahajó*, 2012; *Nagyítás*, 2018). „Az összes hajó elment. / Régtől magam vagyok. / A feltűzött homokban / a kapitány halott” (*Szélcsend*, 2016).

Gergely Ágnes költészetében hasonmás hősökkel is találkozunk. Ilyen a középkori Johanna (*Johanna* című kötet, 1968) vagy az ószövetségi Ráhel, aki hét éven át vágyakozott Jákob után. Az emésztő vágy megfestése a *Nászéjszaka* (1959) című csodás költeménnyel kezdődött, és az új kötet is továbbviszi a szerelem – mint rögeszme – motívumát: „Gyászolni tudsz? Szeretni tudsz-e? / Hol a rögeszme, amit megöleltem?” (*Ráchel síralma*). A kérdések immár azt cé-

lozzák, aki túlélte szerelme halálát. Míg a bibliai történetben Jákob temette el szeretett feleségét, addig a *Ráchel síralmában* a szerelemes nő a túlélő. Ennek tudatában a vers alanya saját magát siratja, azaz önmegszólító költeménnyé válik.

Gergely Ágnes költészetében a szeretett férfiktól való megfosztottság metafizikai kereséssé nővi ki magát. A két életrajzi alak (apa, szerető) hiánya összekapcsolódik az istenkereséssel: „*Amerre elment*, senki sem jár, / vadak járnak és szellemek. / Egy este majdnem utolértem, / de nem hagyott üzenetet.” Az *Amerre elment* és a *Szél hátán jöttek* sajátos vonása, hogy nemcsak az apa, a szerető eltűnése, testetlensége olvasható bele, de a Messiás jövés-menése is.

A költő a művészetből, a saját álmaiból is inspirálódik. Gergely Ágnes versei Marc Chagall képeihez hasonlóan lebegők és éteriek, álomtól ihletettek: „Tévelyegnek a jóslatok, a sors halálra szánt. / Hová vezetnél, Marc Chagall, tündér keresztapám?” (*Kiúttalan*) Az orosz-zsidó származású francia festő is elemelkedik a valóság síkjától, mégis reflektál rá. Ami Chagall angyalian melankolikus képein a lebegés, az Gergely Ágnesnél a zene, a soráthajlás. Továbbá a paradoxonokban („Ütött benne a hallgatás”), a szinesztéziákban („a csend elrothadt almahéja”), a metaforákban („Nem akarom látni, / amit egy eltiport giliszta lát”), a metonímiákban („A gyertyát körülsírja a kanóc”) vagy a helyszimbólumokban (Firenze és Verecke) felcsillanó képalkotás. A jelképek sűrű erdeje *Egy régi templom*hoz vezet, ma már csak rom. Eszünkbe jut Csipkerózsika elvarázsolt kastélya és kertje, mert az „erre tévedőket kizárja a bozót”, de Ady Endre *Eltévedt lovasa* is.

A 2016 és 2019 között született 33 költemény lehet a formakultusz, a szenvedés („a szenvedés volt a leghűségesebb” – *Ónososó*) és az Úristenre való várakozás jelölője: „testetlenül / vagy testben indul értem / – hol késik az én Uram?” (*Testetlenül 2.*) – ám a lírai alany személyes megváltozottsága nem kérdéses.

Eljön az a kor vagy élethelyzet (*Baleseti kórház*), amikor szembe kell nézni a küszöbátlépés gondolatával. Az átkelés vonzó is lehet, de nem szabad siettetni: „A kapitány is hallja. / Hallja és visszatart. / És kézen fogva fekszünk, / mert már közel a part” (*Szélcsend*). 33 vers, karcsú kötet, Firenze Gergely Ágnes műhelye.

BALÁZS GÉZA (1959) Budapest

BALÁZS GÉZA

Temesi Ferenc: Az utca legjobb kocsmája

Scolar, 2019

Ismerős volt a cím, de nem tudtam, honnan. Megszokhattuk, Temesi sokszor mesél kocsmákban és kocsmákról. A történetek egy része ugyancsak ismerős. Kiderítettem, hogy *Az utca legjobb kocsmája* *Az éjféli utas* című könyvből (2000) van. Na de az is válogatás. Akkor menjünk tovább. Benne van a *Kölcsön Idő* (2005) „sajátlapban” is. A *szlovák kalauz* is benne van *Az éjféli utasban*, és ugyancsak a *Kölcsön Időben* is. *A szív börtöne* nyilvánvalóan *A szív börtöne* kötetből jön (1991). Az utolsó antinovella a *Gabo meg a halál* kötetnek (2003) csakúgy, mint a mostaninak záró novellája. *A Hogyan nem találkoztam Allen Ginsberggel?* az ugyanilyen című könyvben (2000), de az is válogatás, elsőként talán a 3. könyvben (1989) bukkant fel. Ugyanitt szerepel az *Egy új-zélandi író emlékirataiból* című elbeszélés is, igaz, a mellette lévő évszám: 1997. Az író megkönnyítené a filológus dolgát, ha legalább a válogatáskötetekben jeleznék az írások megszületésének dátumát. Egy ideig – alapos filológus módjára – próbáltam nyomozni, hogy melyik írás honnan is való, rá is jöttem sokra, de azután föladtam. Hiszen az író jól elrejtett néhányat. Például a *Marharépat* a *Bartókból* (2012) emelte ki (ott 110 fejezet van, de azoknak nincs címe), és maradt még néhány nyitott kérdés. Temesi „szövegválogatásait” követni nem könnyű. (E-mailben megkérdeztem a forrásokról az író, először nem válaszolt, utána segített, majd véletlenül töröltem a levelet, kértem, küldje újra, de azt mondta, hogy ő sem találja. Ennyi a digitális irodalomról és filológiáról.)

Az utca legjobb kocsmáját tekintjük úgy, mint a hetvenéves író húsz legjobbnak ítélt kispapját, „best of” válogatását, magyarítsuk rögtön, mert Temesi nagyon jól tud angolul, és nem szereti az öncélúan használt idegen kifejezéseket. Szóval a könyv: Válogatás a legjobbnak (örökzöldnek) tartott írásokból. A legjobbakból. Az alcím pontos: *válogatott történetek*. Valóban többféle elbeszélő jellegű, olykor csattanóra kihegyezett novellaszerű, olykor csak karcolatnak tűnő történetből áll a kötet, kiegészülve néhány szövegjátékkal. Kronologikus szerkesztői szándékot nem fedeztem fel, bár kétségtelen, hogy az első történet a régmúltba, az utolsó pedig a szövegösszeomlásos jelenbe vezet el bennünket.

A címadó írás egy kocsmái verekedést beszél el: „Bocsásd meg, de ilyenek a barátaim.” Talán a benne

rejlő fonás miatt lett kiemelve kötetcímné. Az első, kezdő történet azonban számomra új, és meglepően erős. *A Karácsony kocsonyája* meghatározó elbeszélés, a mai magyar irodalom egyik leglíraibb darabja. A „karácsony kocsonyája” népies kifejezés, azt jelenti: az ünnep kiszolgáltatottja, áldozata. Múltán állítanám Sánta Ferenc *Sokan voltunk* című novellája mellé: ott a szegénység az öregembert, itt egy árva gyermeket tesz fölöslegessé. Kevés megrendítőbb sort olvasni a mai magyar irodalomban, mint ezt: (a kisfiú) „éjjel kilopózott sokszor a temetőbe, és lefeküdt az édesanyja sírja mellé. Olyan hideg volt a föld, hogy szinte sütötte. Vacogott a foga, reszketett, de nem mozdult. [...] A kisfiú ökölbe szorította a kezét, és Szent Józsefhez imádkozott, Jézus nevelőapjához, hogy vigye őt is oda, ahol a szülei vannak.” És ezután következik egy ráadás mondat, önéletrajzi utalás (nem lövöm le a csattanót).

A hagyomány történetei közé illeszkednek a következők is. *A Kukurikú* egy kakas levágásáról és levesének elkészítéséről szól, de előugrik belőle a „kettős élet”, a hajdani polgári gazdagság és a jelen szegénysége, utalás a bebörtönzött és megkínzott nagymamára; végül a népi bölcsesség a túlélésre: „Róka halálát kakas sé gyászoli... Az a fő, ami a fazékba’ fő.” Mély filozófiai gondolatot fogalmaz meg a *Halálnak halála* című elbeszélés. Egy lecsúszott, elesett ember története. Tévesen anyakönyvezték: „Az nem löhet, hogy ez vót az én életöm. Ez a Kovács Lajosé vót.” Portáséletének summázata az öregkor kapujában: „Tudod, azon gondó’kodom, hogy kijárat-é vagy bejárat? Vagy égszörre mindkettő, mint az üzembe...”

Egy másik csoportot alkotnak a nemzet- vagy magyarságproblémákat fölvető elbeszélések. Az egymásra utaltság, az összetartozás elbeszélése *A zsidó Isten Debrecenben*: „a többi népnek nemzetisége van, a magyarnak-írnek-zsidónak félelmei”. Az írásokban visszatérő elem a kiüresedtség, begyöpösödöttség állapota: „Megbízható tévéújság-előfizető voltam már...”, „Üres fa vagyok, ami már csak megszokásból zöldell”. A megszokottságból való menekülés úti elbeszélése a *Vissza az irodalomba, avagy az eltörött utazás*. Che Guevara-trikó, Kerouac. A honvágy azonban győz: „Meseország. Tegnap voltam egy kocsmában, aminek Trianon a neve! [...] Holnap

hazamegyek Meseországba.” Értékelem a megté-
pázott ország ilyen megnevezését. Az előző párjá-
nak érzem az *Egy új-zélandi író emlékirataiból* című
elbeszélést. Egy ('56-os) emigráns, világot járt ma-
gyar író visszatér Magyarországra: „Ennyi űzött
arcú, rosszkedvű embert együtt én még nem lát-
tam.” Egy autóstoppos fiúval mondatja ki a kontra-
szelektió, a szekértáborosodás rákfenéjét, aki így
foglja össze a magyar megosztottságot: „Ez ön-
magunk gettósítása. Ha az egyik szövetséghez tar-
tozol, nem állhatsz szóba a másikkal... Akadémelyák,
kamrák, szövetkeztek. Akinek előbb jut eszébe
megalakítani, azt fejezi ki vele, hogy mindenki,
aki velünk van, az olyan magasan áll, mint mi. A
többi ők. Valakit ki kell zárunk a körből, különben
nem lesz semmink.... Akadémókusnak, kamratagnak,
szövetkezetinek lenni enélkül mit sem ér. ... Azért
kell mindig lenéznünk valakit, hogy hihessük, mi
vittük valamire a boldogtalanság művészetében.”
Karácsony Sándor az ősi magyar véleménykettősé-
gben pozitívumot is lát: tanuljunk meg a másik em-
berre nézve élni; Temesi ennél pesszimistább.
Pedig kevés helyről idézhetnénk olyan szép
sorokat a hazaszeretetről, mint innen: „Saját or-
szágodat azért szereted jobban a többiek-
nél, mert mindnyájan gyerekek vagyunk, mielőtt ál-
lam-, netán világpolgárok, filozófusok vagy utazók
leszünk. [...] Egy menekült szerzetes sose mond
szépet a kolostorról, de én még rosszat nem mon-
tam Magyarországról.”

Több történetet is összeköt az utazás, az
útközbeniség állapota, többnyire Temesi kedvelt al-
teregőjével, Országúthival, ráadásul sokszor éjszaka.
A magány, a végtelen egyedüllét elbeszélése *Az éjféli utas*:
„Ha egy normális ember magába néz, nem becsüli sokra
önmagát. Csak az üresek ismerik magukat, mondta egy
hang.” *A Mosolygó hajnal* a „genszterváltás” újgazdaggá
lett egykori barát éjszakába hajló névnap-
bulija – mondani sem kell, rossz szájjal. Vagy egy újabb
éjféli: ugyanaz a kiábrándultság jellemzi az *Éjféli a
Moszkva téren*-t. A következő éjszakai utazás: *Éjszakai
köd*; a Temesinél gyakori folyamatos kocsmázástörté-
net, amelynek mélyén ugyancsak ott a filozófia: „A túl sok
szeretet néha rosszabb, mint az utálat.” Utazás Po-
zsonyból Budapestre: *A szlovák kalauz*. Tipikus átverés-
történet: „Az utazás bölcsebbé, de boldogtalanabbá is tesz...”
A főszereplő kalauz, akinek meg lesz ígérve, hogy hí-
ressé teszi, és még játékvasútra sem szállhat fel, persze
nem szlovák, hanem szlovákiai magyar

(„ázva beszélte a magyart, mint a felvidékiek nagy
része”); csúnyán átveri a magyar családot – a közös
nyelv, egymásrautaltság számára már nem fontos,
ezért is szerepel a címben szlovák kalauzként. S va-
lóban, mennyire különösen tragikus. Hiszen az
már-már megszokott, hogy a határon túl egy ma-
gyar rendszámú autót előszeretettel és jobban
megbüntet az utódállam rendőre, de hogy magyar a
magyart... *A Marharépa* egy súlyos operációt követő
élet-halál közötti lebegés története. Az intenzív osz-
tályon töltött időszak álomvizióiban és álombeszé-
dében a hozzátartozók fölfigyeltek a „marharépa”
szóra. A fölépülés után világosodott meg, hogy a
„marharépa” valójában Milarépa (Vászonruhás
Mila), tibeti látnok, szerzetes, a buddhizmus egyik
legnagyobb alakjának a neve. Pszichoanalitikus
álomértelmezés (álommunka) nélkül is biztosak le-
hetünk abban, hogy az álmok mély jelentéstartal-
mat hordoznak; egyes esetekben a zsigerekben élő
keleti tudást.

A hangsúlyosan szerelmi történetek közül
A piroskalapos nő két magányos ember sikertelen
szerelmi találkozása. Mint szöveg, számomra izgal-
masabb elbeszélés a *Szerelmem egy elfelejtésben,
avagy hajóvonták találkozása tilos*. A történet: a csa-
ládjától elköltözött „szerelmi fogyatékos” író és a
festőművész Eszter viharos liezonja a nagymarosi
alkotóházban, amely természetesen az író csalá-
djához való visszatéréssel zárul. Azért izgalmas al-
kotás, mert hasonló motívumokból építkezik Hajnó-
czy Péter *A pad* című rövid elbeszélése is. Mindket-
tő helyszíne a nagymarosi alkotóház, tél, Duna, olaj-
kályha, fűtő, reszkető kéz, kilottyantott olaj, a fűtő
„művész úrnak” szólítja az írókat... és végül megje-
lenik a pad is. Temesinél: „Ültem a padon, és néz-
tem a kompot.” Hajnóczynál: „kinézel az ablakon,
nézed a padot...” Bár mindkét történet lényege az
elmagányosodás, a kiüresedtség, Te-
mesi egy szerelmi kalandba ágyazza, Hajnóczynál pedig
egy teljesen lecsupasított, tömör leírás. A közös
bennük az ihlető közeg (a nagymarosi alkotóház, és nyilvánvalóan
ugyanaz a szereplő, a fűtő). Mégsem tekintem „ráírásnak”,
mert Hajnóczczy szövege nyomasztó utalásokkal teli
statikus állapotrajz, Temesi pedig egy cselekményes
szerelmi történetet mesél el.

Temesi tematikájának rendszeren visszatérő eleme az állattörténet, főszerepben
a kutyával. Bundás története részben kutyavallomás,
egyébként antropológiai filozófia: „Én tudom a titkot:
nincs semmi tudnivaló. Csak egy, a szeretet. A kör-

möm hegyéig szeretetből vagyok én. A szívem sajog belé, ha rá gondolok, hogy az embereknek már csak szívzörejeik vannak. A szívüket meg ketyegőnek hívják. Valamikor lelkes állatok voltak ők is, hasonlóan a kövekhez, füvekhez, felhőkhöz, de gőgjükben megrekedtek az emberi állat szintjén. Agyuk és szívük között csupán a vér kering, mert nem a lélek fészkel bennük többé, csak a halálfélelem.”

A válogatott történetek sajátos csoportja: szövegjáték. Az *Interjú Sündör bőcsővel (Rózsa Sándor bácsival)* egy tréfás parafrázis, amelyben nem nehéz felismerni a sztárrá vált whiskys rablót: „Rózsa ez az én márkanevem. És egy karikás ostor a logóm.” A *Mérettségi vizsga* a tantárgyakra bontott enciklopédikus oktatást parodizálja: „Senki se akar jó nevelést, csak jó végbizonyítványt.” Az *utolsó antinovella* pofon a történetmesélést elvető posztmodern irodalomtörténetnek: a „prémodern” meghaladása, szövegösszeomlás, céltalan konceptuális játék, támadás a szintaxis és a jelentés ellen. Temesi szembeszáll az író és irodalmár irodalomcsinálókkal: egy helyen placeboirodalmat, másutt iparirodalmat említ. („Nem akarok iparirodalmat csinálni.”)

Mint mindannyian, s talán ezért olvasunk könyveket, úgy Temesi is keresi a választ az élet nagy kérdéseire: mi célból vagyunk a világon, s ha már vagyunk, hogyan kellene élnünk? Néhány a válaszkísérletekből: „Meglepne, ha az emberek boldogok volnának” (*A szív bőjtje*), „Az élet komédia azok számára, akik gondolkodnak. És tragédia mindazoknak, akik éreznek” (*Az éjféli utas*), „Ne keresd a boldogságot, mert nem találsz, mint öregember az orrán lévő szemüveget”, „bár az élet elég rövid, arra elég, hogy tönkretegyük magunkat” (*Éjfél a Moszkva téren*), „Az életnek értelmet kell adni, annál a nyilvánvaló tényenél fogva, hogy nincs értelme” (*Egy új-zélandi író...*).

Kedveli a szentenciákat, idéz hol jelezve, hol észrevétlenül a szövegbe szöve (szögedi) népelet-

ből, városi szlengből, keleti filozófiákból, beatirodalomból. Önirónaként belefoglalja a *Marharépába*: „Ne idézz. Azt mondd, amit csak te tudsz. Mondta Kasza bácsi, a sakkőrült trafikos.” Korábban is fölfigyeltem rá, hogy Temesi mennyire tobzódik a szójátékokban: banántalan banánköztársaság, világfalurossza, rossztata (prosztata), kominternálás, az orgonánál még mindig Sztálin üldögél, öntörvényerejű rendelet, állítmányi költő. S említésük meg költői jelzőit is: fehérszőke, késvékony fiatalember, fakókék trikó, bánatbarna délután, napszőke lányhang, sárgásszürke falevél volt az arca, bizsuszemű boszorkány, Eszter narancsgerezdszája.

Temesi a legalapvetőbb, legmélyebb, mindannyiunkat érintő kérdésekről ír: kapcsolatok, megcsalások-megcsalások, kapcsolathány, magány, tévedések, átverések, múltunk, helyünk, szerepünk, boldogtalanságunk-boldogságunk. Bátran nyúl a nyelvjáráshoz, a hagyományhoz, nyíltan és olykor részletezve szól a sexualitásról, és olyan (nem korszerű!) érzéseket is vállal, mint honvágy, hazaszereget. Megmunkálja, forgatja a stílust, sokféle típusú szöveget alkot, nyugodtan nevezhetnének posztmodernnek is, ha nem lenne szinte mindegyik története mélyén ott a megtartó hagyomány, s ha a fogalom nem lenne annyira lejáratva. És ez az a program, ami egy mai magyar művésztől elvárható: a hagyomány ismerete, megbecsülése, továbbadása, felhasználása, korszerűvé varázsolása. Temesi Ferenc évtizedeken át szembement bizonyos irodalomelméleti trendekkel, soha nem akart megfelelni, ezért a „kurrens”, „érvényes” irodalom pápai leginkább hallgattak róla – most már nyilvánvalóan látható, mekkorát tévedtek. Mert Temesi több mint fél évszázada következetesen és öntörvényűen ír. És örülök annak, hogy a most hetvenéves Temesi Ferenc kellemes baráti körben, egyre többek által elismerve ajándékozhatta meg olvasóit ezzel a kötetel.

HAKLIK NORBERT

Kukorelly Endre: Cé cé cé pé

Kalligram, 2019

Legújabb, *Cé cé cé pé avagy lassúdad haladás a kommunizmus felé* című regényében Kukorelly Endre ismét azt csinálja, amihez a legjobban ért. És ismét kissé máshogyan csinálja, mint a korábbiakban.

Amihez a szerző legjobban ért, az a nagybetűs Történelem magánhistóriává írása. A „máshogy”

pedig azon érhető tetten, ahogyan az író megtalálja a részben egyéb munkáiból is ismerős tartalomhoz a csakis az adott műre jellemző formát, és mindehhez még egy egyedi látószöveget is, amely új perspektívát biztosít a műnek – és e két erény a korábbi Kukorelly-szövegekkel való tematikai át-

fedések dacára is indokolttá teszi az új szöveg létrejöttét.

Kukorelly ugyanis nagyjából ugyanarról beszél itt, mint amiről a kilencvenes évek óta folyamatosan újraírt *Rom*, valamint részben a *Tündérvölgy* is szólt – magánmitológiát épít, odateszi a történelemkönyvekből ismerős Nagy Elbeszélés mellé saját magánhistoriáját. Az előző mondatban azt írtam, Kukorelly *beszél* – okkal s joggal, ugyanis a kötet nyelve, mint ahogy a szerzőtől megszokhattuk, az élőbeszédhez áll közel. Hogy miként lesz ebből mégis irodalom? Úgy, hogy ez a majdnem-élőbeszéd folyamatosan reflektál önmagára. A szerző megtartja az egészséges távolságot saját mondataitól, ha úgy tetszik, folyamatosan tetten éri a nyelvet. Azáltal például, hogy egy-egy jól elhelyezett megjegyzéssel szembetűnővé teszi az állandósult szókapcsolatok szó szerinti jelentését, vagy éppenséggel tényleges értéküknek megfelelően pörgeti túl a korabeli politikai szleng (és az annak antiteziseként formálódó, magánhasználatra szánt ellenbeszéd) szétinflált paneljeit. Ha ez a szöveg strukturalista irodalomkritika volna, akkor most pontosan számszerűsíthetném, hányszor fordulnak elő a regényben a „ruszki”, „zsidó”, „reakciós” szavak. Sokszor. Ettől is lesz működőképes a *Cé cé cé pé* korrajza. A korra jellemző politikai bikkfanyelv és az azzal szembeállított, az előző éra beszédmódjából kölcsönzött fordulatok közti feszültség Kukorelly-féle fókuszban tartása egyrészt roppant szórakoztató, másrészt pedig remekül érzékelteti, hogyan próbálja a két világháború közti középosztály a szocializmusban is – ha máshogyan nem megy, hát szimbolikusan – megtartani társadalmi pozícióját. A következő szövegrészlet remekül példázza, hogy a megfelelő hívószavak pontos használata révén (és egy kis torzított Petőfi-idézettel, valamint a „teljes terjedelem” kifejezés szó szerinti értelemben történő szerepeltetésével megfűszerezve) hogyan képes a Kukorelly-szöveg sokat mondani anélkül, hogy bármit is elmagyarázna, ráadásul igen szórakoztatóan: „a Protapopov házaspár, két valószínűtlenül csúnya ember siklik a jégen. A férfi sikkesen tolja pálcikavékony feleségét valami negédes zenére, és hátha elzúgnak! »Megszépülnek«, suttogja áhítatosan Bajnóczyné. Protapopov és Protapopova, Oleg és Ludmilla, ezt akkor mindenki tudta. »Szépek, nem?« (K) szerint nem voltak szépek. »Ruszik«, sziszegi a férje. Ne a gyerekek előtt, hallja (K) Bajnóczy néni fojtott hangját, németül mondja, ahogy (K)-éknál is szokás. Színezős előlapot illesztettek a képernyőre, alul halványzöld, felül kék, középen sárga. Kék az ég, zöld a föld. Almássy Zsuzsi felugrik, amennyire bír, és teljes terjedelmével a

fenekére zuhan. »Beszakad a műjég«, ezt többször is elismétli az öregúr. Nem nevet, komoly az arca. Odamegy a blokkhoz, följegyez valamit. »Beszakad alatta, nem kétséges«, állapítja meg elégedetten. A futballmeccseket nem nézi. Bajnóczy nézi a meccseket (K)-val, és hülyeségeket beszél. »Nem is volt les«, mondja. Falus szerint a Fradi reakciós csapat. (K)-ék reakciósook. Bajnóczyék is.”

A regény szereplői számára a beszéd az öndefiníció, a társadalmi-politikai hovatartozás manifestációja, és még számtalan, a politikumtól-osztályöntudattól független példát is sorolhatnánk azokra az esetekre, amikor a karakterek megszólalása tetten érhetően, hangsúlyosan beszédaktus (a saussure-i értelemben), például a következő részletben: „Bement az iskolába farmergatyában, mindenki nézte, hogy mi ez. »Tartós anyag, csak hordjad«, közölte vele az anyja. Tehénpásztornadrág. »Tehénpászorgatyában nem lehet iskolába járni«, mondta Tormási. Sziszegte Tormási, egészen közel lépve (K)-hoz.”

Talán nem tévút, ha a regénynek azt a szálát, amely a katonaságot idealizálja, szintén az effajta öngazoló, identitásmanifestációs aktusok közé soroljuk. A Magyar Néphadseregben töltött idő, amelyet (K) néhol mintha kényszeresen idealizálna, értékcsökkent változata annak a katonai létnek, amelyet az apa képvisel – erről majd később is ejtünk szót a *Cé cé cé pé* egy másik aspektusa kapcsán –, ráadásul ezt a katonaságfetisizmust a szerző rendszeresen világirodalmi klasszikusoktól vett idézetekkel ellenpontozza, következőképp elkerülhetetlenül devalválja is. Mindez meg van spékelve olyan szentenciaszerű, önmagukat érvénytelenítő kijelentésekkel, mint például a következő: „Aki nem volt katona, nem érti. Azt sem, hogy mit kéne itt érteni, gondolja (K). Nem mondja.” A fentiek alapján tehát kénytelen vagyok vitatni Melhardt Gergő a Litera.hu-n megjelent, *Barkácsolt úr* című kritikájának állítását, amely azért marasztalja el a regényt, mert az – vélekedése szerint – mitizálja a katonaságot. „Szerintem – a sorkatonaságot átélni már nem kényszerített generáció képviselőjeként megszólalva – ez a maifiatalok-voltátkatona-diskurzus majdnem annyira káros, mint a nőket a mellükkel azonosító hipermaszkulinitás”, írja Melhardt, anélkül, hogy észrevenné: végeredményben ugyanazt állítja, mint amit a regény – remek példaként arra, hogy a magánbeszéd álcájában mennyire érvényes kérdések felvetésére is képes a Kukorelly-szöveg.

És ha már az irodalmi utalásoknál tartunk: miközben a *Cé cé cé pé* nyelve az élőbeszédet „felemeli” az analitikus-etimologizáló megközelítéssel, addig a vendégszövegeket (lásd az

ezen írás harmadik bekezdésében említett példafis példát) profanizálja azáltal, hogy új kontextusba helyezi őket. A világirodalmi referenciák legszembeütőbbike nyilvánvalóan a főszereplő (K) néven való szerepeltetése – ez a betű ugyebár Kafka óta a közép-európai lét által zsebreágott egyén szinonimája, ráadásul itt a szerző nevének kezdőbetűjével is megegyezik, magas labdát dobva azoknak, akik hajlamosak megadni magukat a referenciális olvasat csábításának, s egyúttal zárójelbe téve az effajta értelmezési kísérleteket. A regényben jelölt és jelöletlen idézetek sokaságával találkozhatunk – ezek merítése Empedoklésztől Henrich von Kleisten, Kukorelly Endrén és Musilon át Ottlik Gézáig terjed –, a leghangsúlyosabb referencia pedig az antik görög mitológia játékba hozása, amely fontos párhuzamos szálként fut végig a regény egészén. De mielőtt még bővebben szólnánk a mitologikus szálról, érdemes egy bekezdést szánnunk a regény szerkezetének is.

A *Cé cé cé pé* töredékes regény (mint azt a műfajmegjelölés topográfiája a belső borítón is érzékelteti). A kötetet hatszáz, nagyjából bekezdésnyi terjedelmű szövegszakasz alkotja, kilenc fejezetbe tagolódva, amelyeket széttagolva kap kézbe az olvasó. A regényt lehet lineárisan is olvasni, vagy a bibliai ígéretek számozásához hasonlóan jelölt, tematikájuk alapján összeillőnek ítélt részeket megszólalva ki a szövegfolyamból. Például ha kizárólag a nagyszülők életéről szóló szövegszakaszokat akarnánk összeolvasni, akkor a 2.1, 2.2, 2.3, 2.4 stb. számsornak megfelelően kellene kiragadnunk a szövegszakaszokat, ha pedig csakis a csajozós részek érdekelnének minket a Kukorelly-kötetből, akkor a 8.1, 8.2., 8.3... sorozat volna a kotta. (Zárójelben: közel sem annyira nehézkesen működik ez a szövegszerkesztési fifika, mint amennyire nehézkesen sikerült [?] a fentiekben összefoglalnom.)

A 0.X számsorral jelölt szövegszakaszok – figyelem: egy derékszögű koordinátarendszerben ábrázolva a 0 azonos az origóval, tehát azzal a ponttal, amelyhez minden más viszonyul – a görög mitológia eseményeit mesélik újra. A mitológiai szál, amelyben akár egy mondaton belül is zuhatagként követik egymást a tragédiák és a hőstettek, markánsan ellenpontoszák (K) és családja magántörténelmét, és még ha volnának is a szerzőnek ilyen törekvései (nincsenek), csírájában fojtának el minden, a szocializmus négy évtizedét grandiózus sorstragédiaként, pátosszal megközelíteni próbáló szándékot. Az istenek halnak, az ember meg csak éldegél.

A regény – ki nem mondva, de nyilvánvalóan és következetesen – az emlékezés természetéről

is felvet kérdéseket. (Ismét zárójelben: bővebb tanulmányt érdemelne az, ahogyan az elmúlt pár évben kortárs irodalmunk újabb és újabb, alaposan átgondolt poétikai-nyelvhasználati megoldásváltozatokat kínál az emlékezésben rejlő szövegalkotási és logikai problémákra, Nadas Péter *Világló részletek* című munkájától Jenei Gyula *Mindig más* című verseskötetéig.) Arra is rákérdez ugyanis Kukorelly *Cé cé cé pé*-je, hogyan formáljuk meg képünket a múltról, miként rostáljuk a történetfoszlányokat összefüggő, lineáris – tehát elkerülhetetlenül többé-kevésbé fikciós – elbeszéléssé. Ha ad erre a kérdésre választ a regény, akkor az a 2.56 jelölésű szövegszakaszban rejlik, amelyben az apa tisztai karrierje és a távolabbi ősök katonáskodásáról szóló családi legendárium ugyanazon bekezdésben összevegyül a görög mitológiai hősök történetével: „Katonatiszt volt. 1940. július 1-jén avatták. 1941. február 15-től a 3/III. zászlóalj zászlóaljsegédtisztje. 1942. július 20-án Ukrajnába vezényelték, a 7. puskásszázad parancsnoka, zászlóaljsegédtiszt. Frontszolgálat előtt Fehérváron állomásozott, a nagynénje, Palkó néni házában lakott. Esténként a Magyar Királyban mulattak a tisztársaival. Boroztak, a cigánybandával húzták a nótájukat. Árva-gyerek, még születése előtt elesett az apja az első háborúban. Megházasodott, kikerült a frontra, azonnal meghalt. A nagybátyja lovakat tenyésztett Beregsomban. Sziszüphosz fiát, Glaukoszt egy halotti versenyen szétépték hárpíakkal és gorgókkal hasonló természetű lovai, Aiszkhülosz szerint. (K) sose látta az apját mulatni. Cigányozni, ahogy mondták. Egyetlen kispohárnyi bor a vasárnapi ebédhez, a negyedrésze mindig a palackban maradt.” Íme, *in flagranti* tetten lett érve a család-történet mitológiává válása.

Ami pedig a cselekményt illeti, az a gyerekkortól (és az ősök előtörténetétől) a négyigenes népszavazásig követi nyomon a főhős, (K) történetét, iskolai anekdotáktól katonatörténeteken, csajozásokon, családi komédiákba illő epizódokon át a Berlinben töltött ösztöndíjig, valamint a volt osztálytársról, Pásztorról-Pasztuhról szóló, egyre önellentmondásosabb, mégis az összefüggő történetre törekvéssel tüntető epizódokig, amelyek mintha valamiféle osztályspecifikus lelkiismeret-furdalásról is szólnának.

Kukorelly Endre *Cé cé cé pé avagy lassúdad haladás a kommunizmus felé* című regénye tehát töredékességében is nagy ívű, számtalan szempontból is alaposan átgondolt, saját törvényszerűségeihez következetesen igazodó szöveg. Ugyanez rövidebben: nagyszerű regény.

BAKONYI ISTVÁN

Elérhetetlen föld – 50

Antológia, 2019

BAKONYI ISTVÁN (1952) Székesfehérvár

Leírni és kimondani is sok: fél évszázaddal ezelőtt jelent meg az *Elérhetetlen föld* című antológia kilenc fiatal költő verseivel. Oly sok viszontagság után.

Miként tudjuk, sokféle antológia létezik. Vannak sokszereplős, mondhatnánk, hogy „népfrontos” összeállítások, a szellemi együvé tartozás jelei nélkül. És vannak tudatosan szerkesztett kötetek, amelyekben fölsejlik a szellemi rokonság, az esztétikai vonások hasonlósága vagy éppen a nemzedéki összetartozás hangoztatása, a „rajban repülés” vágya. Olyanról viszont nem tudok, hogy egy költői csoport ötven esztendő alatt – azonos „felállásban” – produkáljon öt antológiát. A Kilencek ilyen csoport. Az 1969-es nyitány után 1982-ben jött a második, 1994-ben a harmadik, 2009-ben a negyedik (*Az idő balján* címmel), és 2019-ben a jubileumi ötödik, jelen írásunk tárgya.

Szomorú tény ugyanakkor, hogy az idő múlása sebeket is ejtett. Nincs már közöttünk Rózsa Endre, Utassy József és Oláh János. Ám az ő verseik is olvashatók az új könyvben, részben a hozzátartozók, részben a szerkesztők összeállításában. És természetesen itt van Győri László, Kiss Benedek, Konczek József, Kovács István, Péntek Imre és Mezey Katalin. Nem túlzás azt állítanunk, hogy mind a kilencen jelentős pályát futottak be, és szerencsére hatan még korántsem érkeztek célba.

A jubileumi antológia egyben számadást is jelent. A fülön tíz tekintélyes méltatás részlete: Kormos István, Juhász Ferenc, Váci Mihály, Nagy László, Czine Mihály, Ilia Mihály, Kiss Dénes, Könczöl Csaba, Görömbei András és Szakolczay Lajos veretes soraival. Sajnos, már csak Szakolczay él közülük... Él viszont Vári Fábián László, aki az alapos előszót írta *Akár a szarvasok* címmel, és ezzel mintegy tizedikként fel is zárkózott eme közösségbe... A jeles kárpátaljai magyar költő szellemisége ugyanis igencsak közel áll a Kilencekhez! Ezt igazolja írása is, amelyben nem csupán névsorolvasást tart, hanem érdemben és érvényesen értékel is, a nem titokolt elfogultsága mellett. Elhelyezi a hajdani jelentkezést a hatvanas évek világába, arra az időre, amikor többek között az *Eper és vér* filmélménye vagy éppen Prága és Párizs „forrongó korszaka” hagyott bennünk mély élményeket. S persze az akkori magyarországi változások. A személyes élmények fölmutatásában gazdag előszó egyik fontos részlete:

„...Megfelelő esztétikai szűrők alkalmazásával a nemzethez tartozás gondolataiból is lehet korszerű és hatásos költészetet teremteni. S amit állítottak, ahhoz tanúként sorakozatták fel a nagyszerű verseket, amelyek a kiragadott részletek politikai üzenetén túl kifogástalan költői nyelven szóltak...”

Az is kétségtelen, hogy a nyilvánvaló sorsközösség és szellemi rokonság mellett egyáltalán nem egynemű az a lírai világ, amely kirajzolódik a kilenc költő műveiben. (Ráadásul sokan közülük az epikában is jelentős értékeket hoztak létre, s van, aki a kulturális diplomáciában is jeleskedett.) A hatások közé sorolhatjuk a közvetlen elődök szerepét (Illyés, Nagy László, Juhász Ferenc és mások), de hasonlóképpen a népköltészet vagy éppen az avantgárd termékenyítő erejét. És ne feledjük: a Hetek néven elhíresült költők és írók (Ágh István, Bella István, Buda Ferenc, Kalász László, Raffai Sarolta, Ratkó József és Serfőző Simon) akár „testvérei” is lehetnek/lehetnek a Kilenceknek. Megannyi jeles életmű, megannyi jeles szerző.

S ha már a folytonosságot hangsúlyozzuk, talán érdemes néhány verset kiemelni ezzel kapcsolatban. Például a Jókai Annának ajánlott Mezey Katalin-költeményt, a *Boldogot*, egy modern „boldogságmondást”. Befejezése egyfajta költői hitvallásként is értelmezhető: „...Akinek a szemén kifénylik, / hogy süt benne az Isten napja, / akiknek lelke nehéz selymét / magasságos szél lobogtatja.” A dalszerűség, mint másoknál is ebben a csoportban, mély gondolatisággal párosul. Az is gyakori, hogy egymáshoz szólnak a Kilencek, mint ahogy Péntek Imre is teszi az éppen Mezeynek, az „egyetlen női társnak” ajánlott *Fényes érmed*ben. Visszavisszapillant a múltba, aztán a tőle megszokott játékos hangon így fejezi be a verset: „...s a végén sem lehetsz nyugodt / miféle világ ez kérded, / kereshetsz megannyi okot / míg felvillan fényes érmed”.

Kiss Benedek a velük nyilvánvalóan rokonszenvező Gyurkovits Tibort szólítja meg. *Szeressétek e nemzetet!* című verse egy sajátos nemzeti önismeretet állít a középpontba, és rögtön ezután jön a nagy költőelőd nyomán megszületett *Totemünk: Attila!*, ha lehet még drámaibb hangon: „...Gyülevész-nép? Ez lett belőlünk? / Hitvány ma a tegnapi vaj. / A holtakból kell már megélnünk? / Minden

március fájva fáj...” Hiszen a József Attila-i hagyomány is ott van a Kilencek világában.

Különösen drámai, ahogy Oláh János ír emlékverset Utassy Józsefről. Most olvasni különösen fájó, hiszen egyikőjük sem él már... Így talál egymásra a két költőtárs az örökkévalóságban: „...Nem keresem helyemet e világban, / nem érdekel, hogy ki vagyok, ki voltam, / végtelen filmként pereg, amit láttam / e torz ízlésű, elhibázott korban.” S Utassytól itt is olvashatók a Dinnyés József énekelte dalok, valamint ő is megéneklei József Attilát a *Szárszóban*: „...Nincs egy árva szavam. / Csak a pontért jöttem a sínig. / Mert ez az én jussom! / Hazám: a mozdony alatt.”

Vallják tehát a folytonosságot ezek a költők, miközben építik saját útjukat. A folytonosság jelentheti a 19. századhoz kapcsolódást is, ahogy Rózsa Endre *Petőfi '73* című versében látjuk. Frappáns kezdése mintegy válasz *A XIX. század költőinek*

alapvetésére: „Ha sírni tudsz – itt sírni: kell! – / saját fájdalommal sírd csak el. // Népesítsd be az örömet / magaddal: máshoz nincs közöd...” Kemény hang ez, és arra is rávilágít, hogy a 20. században mennyire megváltozott a költő feladata. Ugyanakkor felelősségre is buzdít, arra, hogy a tartás, a nemzet elsőbbsége változatlan. Ezzel összhangban itt vannak Kovács István 1956-os versei, élénk példaként nemcsak az irodalom, de a történelem folytonosságára is. Ő itt a börtönt is megjárt Buda Ferenc szellemi rokona ilyen sorokkal: „...Hajhíntók ... sírhalmok... / Temető a téren. / Fejfatorzók, virágok, / örökmécs-gyertyalángok... / Lánctalpas lidércek...” S hogy a sokszínűséget se feledjük, idézzük Vári Fábián László előszavát, amelyben Konczek Józsefről szólván írja, hogy benne az elégikus hangú poétát kedveli.

Itt van hát a jubileumi antológia. Az ünnep méltó tartozéka.

BARÁTH TIBOR

Oláh János: Európai vőlegény

Magyar Napló, 2019

BARÁTH TIBOR (1996) Székesfehérvár

Oláh János dramatikusan műveit három, egymással is érintkezésben lévő kontextus alapján ítélnék meg a legjobban: az abszurd dráma európai hagyománya felől, a lét-dráma (szinte kortárs) eredményei alapján, illetve a fennálló politikai-társadalmi rendszerhez való kritikus hozzáállása szerint. Oláh játékaiknak jelentőségét részben az adja, hogy keletkezésükkor a fent említett drámairányzatoknak itthon kevés művelője volt, így ő egy korai láncszemét alkotja annak a folyamatnak, amelynek kicsúcsosodása majd Örkény és Spiró hasonló műfajok, problémák felől értelmezhető drámáiban jelentkezik. Másfelől a kismembekre írt, hatalmi rendszert kritizáló gondolatai egy meg nem alkuvó alkotót rajzolnak meg, akit saját korában nem engedtek nyilvánosság elé, így bár esztétikai fenntartásaim egy-egy mű kapcsán megfogalmazódtak, indokoltan látom Oláh műveinek megjelentetését, mert ha nem is direkt módon, de alakítója volt a magyar drámairodalomnak – akkor is, ha jelentősége történeti szempontból értékelhető.

Mivel a kiadás lineáris rendben közli Oláh műveit, az 1970-re elkészült *Kenyérfusztítók* című – talán legsikerültebb – darabja nagy elvárásokat ébreszt az

olvasóban. Ez a remekbe szabott színmű felidézi bennünk Sartre *Zárt tárgyalás* című drámáját. A *Kenyérfusztítók* börtönszerű szobabelsőjébe három embert bekényszerít az ismeretlen hatalom, a külvilág káosza. Ők hárman az orosz irodalomból ismert fölösleges embert testesítik meg, bár az *Éjjeli menedékhely* karakterei is hatással lehettek Oláh darabjára, ám ezek az emberek történet nélküliek, nem követtek el bűnöket, mint Sartre szereplői, nincsen akaratuk és céljuk, csak tengődnek a szobában, egymást lassan felőrölve, a világ új áldozataiként. Rendre vágnak, de csak káosz van mindenütt, el szeretnének menni, de még elindulni sem képesek, minden szabadságuktól és akaratuktól megfosztott embereké válnak (a drámákat kísérő Jánosi Zoltán-tanulmány megnevezésével élve: kreatúrákká). Ezt súlyosbítja a szobára gyakran boruló vaksötétség, de ez metaforizáció is, a „hősök” ugyanúgy botorkálnak a sötétben, mint az életükben. A *Kenyérfusztítók* lét-drámaként való olvasása teljes mértékben releváns, sőt, Oláh elképzelése arról, hogy a nézők ugyanúgy beültethetők lennének ebbe a szobába, rendezői szempontból egy bravúros fogás, izgalmas színpadi adaptációkat szülhetne.

A hősök sötétben való botorkálása még átélhetőbb az *Utazás* című hangjátékban. A lét kisszerűségébe, a hétköznapi tragédiájukat megélt kisemberek életébe kalauzoló darab a periférián rekedtséget nagyon jól imitálja a szereplők beszédével, a megteremtett térrel és a láthatóságot akadályozó sötétség uralmával. Ám a hangjáték egyszerű története és a Vendég költői monológjai kevésbé hatások, sőt, utóbbiak zavaróvá is válnak az olvasó vagy hallgató számára. Oláh két jól átgondolt jelenetben bontakoztatja ki a cselekményt, a címbe emelt villamosút ezeket az egységeket köti össze, de a szerkezet inkább szétesőben van, mert bár ok-okozatiilag nem találunk kivetnivalót, túl sok a ki nem dolgozott vagy szándékosan elhallgatott részlet, ami az átvitt értelemmel bíró olvasatot gyengíti. Világos például, hogy az eső a megtisztulás lehetőségét hordozza, de egyedül azt a szereplőt mossa huzamosabb ideig, aki a dráma során nem követett el semmilyen bűnt, ezen túlmenően pedig a szereplők kifejezetten óvakodnak attól, hogy elázzanak, így talán a szerző azt kívánja sugallni, hogy nincs is igazi lehetőség a változásra.

Az *ember* című hangjáték a Kádár-korszakról szól, hét ember véletlenszerű telefonbeszélgetése adja a fő cselekményt. A gyakori átkapcsolások miatt kissé kabarészerűvé válik a darab, amely azt kívánja feldolgozni, mennyire lehetetlen a kisembernek kapcsolatba kerülnie a hatalommal. Az egyes beszélgetésekből kibogozható sorstörések bepillantást engednek a korszakba, a különböző nemű és korú szereplők az elnyomásban élő társadalmat jelenítik meg. A dráma fő eredménye az, hogy valódi kapcsolat nem alakítható ki, az egymás mellett való elbeszélés csírájában elfojtja annak reményét is, hogy bárki elmondhassa végre mondandóját, és meghallgatásra vagy megértő fülekre találjon. Azonban míg a dráma gondolati síkon izgalmassá tud válni, az a koncepció, amely a dialógusok kószára építkezik, elnehezíti a hallgatói, olvasói beleélést, egy idő után egyhangúvá válik, és nem érezzük azt, hogy valamifajta katarziszban, végpontban összegződne a darab. Mint említettem, *Az ember* az elidegenedés, a meg nem értettség megragadásának bravúrja – ám ez annyira elviszi a hangjátékot, hogy ezen túl a szerző másra nemigen fordíthatott elegendő figyelmet.

A *Kenyérpusztító*khöz hasonlóan *A mi lányunk* is színpadra szánt dráma, közös jellemzőjük továbbá, hogy Oláh János művészi teljesítménye ezekben a nagyobb lélegzetű da-

rabokban sokkal jobban megmutatkozik. *A mi lányunk* középpontjában egy család élete és a család lányának kiházasítási lehetősége áll. Ez a kispolgári család még a múlthoz kötődik, az aktuális rendszerben nehezen találják meg a saját helyüket, s ez a „helykeresés” a családi harmóniát is szétzülleszt. Mint a *Kenyérpusztító*ban, itt is erős igény alakul ki a rendre, a ház rendben tartására, főként, hogy a ház válik a család önmegjelenítési terévé. Ám ahogyan a család, úgy a külvilág sem tökéletes többé. A dráma komolyan feszeget bizonyos erkölcsi kérdéseket, az emberség és a tisztesség mindvégig kívánt, ám hiányzó értéként mutatkozik, amely a családon belül sem működik (elég a mindenkivel kacérkodó anyára vagy az apját félholtra verő szeretőjéhez költöző lányra utalnunk). A család szétesésének története nem a tragikus végkifejletben következik el, hanem a színmű kezdetétől fogva érvényben van, de Oláh remek szerkesztésének köszönhetően az olvasóban csak a finálé kazánrobbanós jelenetében tudatosul: ebben a darabban az utolsó szálak elszakadása lehetett az igazi téma. Ám a gazdag olvasati lehetőségeket aláhúzza az a tény, hogy Oláh János ezt a művet átdolgozta később *Európai vőlegény* címmel – ez ugyancsak szerepel ebben a kötetben –, amely áthelyez néhány fókuszpontot, bizonyos elemeket kihagy, de új kérdéseket is beemel, ezáltal ez a két dráma még többszöri olvasás után sem „üresedik” ki.

A *Durazzói Károly* című hangjáték a történelmi dráma műfajából indul ki, de ez a pszichológiai érdeklődés, illetve az egzisztencialista olvasat tükrében csupán keretnek minősül. A hűség és hűtlenség, árulás és csalódás fogalmaira épülő cselekmény a szabad akaratból való cselekvést és önmagunk kiszolgáltatottságát, bábként való mozgatóját viszi színre. A királyt eláruló, orvtámadást intéző nemesst összezárnak a támadást túlélő hajdani uralkodóval, hogy küldetését befejezhesse. A börtön vaksötétjében minden megváltozik, a szereplők nem látnak, csupán hangokként léteznek, és többször is kérdésessé válik, vajon nem hallucináció-e a másik, vajon mi a realitás, és mi nem az. A támadónak ugyanis a lelkiismeret hangjával kell megküzdenie a királyban, a királynak azzal a lehetőséggel, hogy esetleg kezd megőrülni – mindkét esetben belső drámáról beszélhetünk, a kitárulkozó személyiségekben játszódnak le a tragédiák. A sötétség motívuma – mint a kötetben szereplő művek többségében – itt is kulcsszerepet játszik, ám a szöveg

jelen esetben értelmezési lehetőségeket is kínál. „A sötétség a felejtés, a megbocsátás közege. A gyógyulás” – mondja a király, amelyre az áruló nemes annyit válaszol: „Vagy a halálé.” Talán nem is kell választanunk a két lehetőség között. Oláh János műveiben az olvasót is a „sötétben tapogató-

zásra” kárhóztatja, de hogy milyen végeredményhez jutunk, az már csak rajtunk áll: a mi feladatunk, hogy behunyjuk a szemünket, és beleképzeljük magunkat abba a sötétségbe, amelyben egy-egy szereplő küzd, így válik ez a sok-sok sors jobban átélhetővé.

GÁSPÁR FERENC (1957) Budapest

GÁSPÁR FERENC

Deák-Sárosi László: *Libás Matyi*; Tallián Mariann: *Bolygó Hollandi*; Mirtse Zsuzsa: *Tizenhárom bűvös tükör*

CD, Üveghegy, 2019; Holnap, 2019; Magyar Napló, 2019

Tavaly karácsony előtt csak úgy záporoztak ránk a felnőtt mesék, és ha csak most írunk róla, annak számos oka van, leginkább, hogy igen nehéz őket egy recenzióban összehozni. Majdnem azt írtam, skribolni, mert még hatása alatt vagyok Deák-Sárosi László *Libás Matyija* veretes stílusának. A mű ugyan jóval korábban, 2013-ban jelent meg, megzenésített hangos könyv változata viszont az ünnep előtt. S a vaskos hexameterek, a székely környezetbe helyezett történet elvarázsolja a hallgatót, különösen, ha emlékszik még a 2010 előtti eseményekre. Ugyanis a szerző, Deák-Sárosi László a művet 2009-ben vetette papírra, s a felnőtt olvasónak rögvest beugrik a böszme Döbrögi és – ebben a feldolgozásban – a fia, Matyi és bizonyos politikai szereplők közötti hasonlóság.

A másik felnőtt mese szintén feldolgozás, Tallián Mariann írta a *Bolygó Hollandi*ról, s ez a mű inkább szól a gyerekekhez. A könyv a Holnap Kiadó újonnan felvállalt zenei népszerűsítő sorozatában jelent meg, amelynek első része a *Tűzmadár* volt, szintén Tallián Mariann tollából. A kiváló író, előadóművész Deák-Sárosihoz képest – erről még lejjebb! – kevésbé változtatta meg a mű tartalmát, csupán eufemizálta, meglágyította kissé a wagneri rémdrámát. Létrehozott egy kedvesen humoros és szerethető figurát a norvég hajó kormányosának alakjában, üde részleteket dolgozott ki a lányokról a fonóban (Senta dala), és a szörnyű véget is megváltoztatta kissé.

A szerelmesek – akárcsak Wagnernél – eltűnnek a mélyben, de olyképpen, hogy Senta sellővé változik, így mentve meg a *Bolygó Hollandi* a ma-

gánytól. „A mese már nem úgy végződik, hogy Hollandit megátkozta az ördög, hanem úgy, hogy rátalált az igaz szerelem” – írja a végén dőlt betűkkel Tallián Mariann, kiszólva az általa írt meseregényből. S ez a fő sodra a történetnek, nem véletlenül kezdődik a következő sorokkal: „...egy part menti kis halászfaluban esett meg az a különös történet, amit elmesélek nektek a szerelemről.”

Tehát talán a tizenkét-tizenhárom éves korosztályt célozza meg az író – ők éppen most serdülnek –, s az érdeklődés középpontjába egyre inkább a világot megmozgató nemek közötti vonzódás válik.

A harmadik mű Mirtse Zsuzsa *Tizenhárom bűvös tükör* című meseregénye, amelynek alcíme ugyan elvileg kizárja a fiatalabb korosztályt: *Mesék felnőtteknek*, ám a gyönyörű illusztrációk és a tizenhárom éves főhős személye mégiscsak gyerekeknek szóló tündérmesévé avanszálja. Igazából persze nem csupán a tizenhárom éves kislányról van itt szó: a felnőtt, érett nő szeretné visszaálmódi magát kamasszá, az ő sajátos szemszögén, tükrén át látni a világot. Hiszen ki ne szeretne találkozni egykori énjével – legismertebb irodalmi példánk Karinthy Frigyes *Találkozás egy fiatalemberrel* című műve, de *A kis herceg* is ehhez hasonló –, amikor még nemcsak romlatlan volt az ember, de tele volt vágyakozással az élet „nagy” dolgai iránt; kislányként királyfira várt, fiúként pedig királylányra, s ugyanakkor az időt még nem a felnőttek mindent beosztó sietségével élte át, hanem a jelen átélésének, a rácsodálkozásnak egyfajta biztos tudatával. A jóga meditációja is erről szól: arról, hogy kilép-

jünk egy kicsit az időből, ne pörögjünk, ne agyaljunk a jövőn, találjuk meg önmagunkat a tudatunk legmélyén.

Így a három mű közül első látásra Mirtse Zsuzsáé a legönállóbb alkotás, ám a felsorolt irodalmi előzmények mellett annyira nőies mű, annyira átsüt rajta a női lélek érzékeny rezgése, hogy leginkább lányoknak ajánlható. Férfiak csak házastársuk értő irányítása mellett vegyék a kezükbe, különben eltévednek majd *A Tudnám Hová Vezető Úton*, mint a főhős a könyv második fejezetében.

A női lélek rejtélyeihez képest férfiasan erősen cseng a *Libás Matyi*. Deák-Sárosi feldolgozása nem csupán annyiban különbözik Fazekas Mihályétól, hogy Matyi a fia Döbröginek, hanem mert az ifjú egy roppant haszontalan, mások libáiért kapott pénzt elkártyázó csaló, akit háromszor vernek meg, akár Döbrögöt az eredeti műben. A végén pedig elűzik apát és fiát is a népek – ez igazabb és hihetőbb elégtétel, mint Fazekasnál Döbrögi megjavulása. Arról nem beszélve, hogy Döbrögöt senki nem választotta,

igazából nem is értik, mit keresnek itt fiával együtt Székelyföldön: „Élt Döbrögben egy úr, népnyzó, bíraja-féle, / Más égövről jött – azt mondják – egykor az őse... / ...Nem választották őket, sem a nép sem a rendek,...”

Tehát már emberemlékezet óta itt van, és ígér fűt-fát, jobb életet a pórnak. S ha elolvassuk az utószót, kiderül az is, hogyan büntették az igaz székelyek a hamis bírót, de mindez benne van az olvasóhoz szóló előhangban is: „Bőrét szalmával tömték tele bő jutalomként, / S köztéren tüzték ki karóra a jó madaruk, hol / Lássá világgal: háza tüzen mint bűne kitisztul.”

Nekünk viszont, „türelmes olvasóknak” nem kell félnünk: felnőttként akármelyik mesekönyvet vesszük a kezünkbe, lelkünk felemelkedésében lesz részünk. Hozzátehetném: mit is csinálhatnánk jobbat karantén idején az olvasásnál, de remélem, mire ez az írás megjelenik, már túl leszünk betegségen és víruson egyaránt. A könyvek és a mesék viszont megmaradnak nekünk örök időkre.

PAYER IMRE

Turczi István: Deodatus. A férfi és egy város történelme

Scolar, 2019

Turczi István pályaképe a nagyszabású, széles körű rálátás és a különféle helyek szakrális ünnepléységére való fogékonyság a jellemző. Az utazás, a különféle nagykulturák párbeszéde is fontos a számára. Azonban a nagy világutazó ebben a könyvében mégsem ment sehová. Szülővárosáról, Tatáról írt. Művészeti alkotásról szólva persze nem csak az az elsődleges, hogy miről, hanem az is, hogyan. E kettő elválaszthatatlan egymástól, csak együtt van létük, csak akkor érvényesek, ha egyik.

Részletes, alapos könyv- és levéltári munka előzte meg a könyv létrejöttét. Korabeli naplók, levelek, hivatalos dokumentumok áttanulmányozása. A kötet két részből áll, a történelmi idő feldolgozása szakaszolja. Az első Tata alapításától a mohácsi vészig tart. A második rész – A Deodati család levestára – 21 önálló szövegből tevődik össze, a 18–19. században újra feléledő mezőváros életének színét és visszaját eleveníti fel töredékesen fennmaradt és fiktív írások mentén, a felvilágosodás körüli időktől az 1848–49-es forradalom és szabad-

ságharc korszakáig. Mindkét rész a helytörténet optikáján keresztül beszéli el a nagytörténelmet.

A rendkívül összetett szövegalkotási elv nem a zárt egységesítésben érdekelt, hanem a különféle olvasásmódok termékeny felszabadításában. Ez az eklektika kezdettől jellemző Turczi István írásművészetére, de ebben a könyvben nemcsak a különféle szépirodalmi műnemek recepciósi lehetőségeit, hanem a történelmit, legendáriumit is egymásba játssza a szerző.

„Deodatus. Apuliából, a severinói grófok közül. Vagy máshonnan; egyszerű tudós nemes. Itt van, mintha mindig is itt lett volna. Mint a legendák, csak törekenyebben. Nevet ad a tájnak, és nevét e tájtól kapja. Mindent előre átél, s ha valami valóban megtörténik, már csak emlékezik rá. Ő az Egyetlen pillanatot kézzel. A madár röptét követő tekintet. Az állandóság a nagy körforgásban. A megszokott út és a járatlan. Ő a fák hajlongásába görbülő szándék, a vágyak keserű kérge és a megtartó lendület. Az élet ígérete. A föld lüktetése. Nyitott ajtón át a fény, búza

PAYER IMRE (1961) Budapest

között a szél. Ő a prófétaaszáj és a megíratlan cselekedet. Mi, akik kicsit hiszünk az öröklétben, mi is ő vagyunk, évezredes percek pillaközén, ím: létezése az otthonunk” (*Mint a legendák*).

„Végig a városon. Lóháton, püncösdváró, lóhátra való, szikrázó időben. Kövessük tekintetünkkel. Érezzük a föld lüktetését és a lovas erejét. Nézzünk felfelé is. A felhők hosszú sörényét látjuk. Friss derű és régtől ismerős dallam áradt a dombok felől. Felismerte magát a tájban és magában is a tájat. Elfeledtnek hitt belső térképén megelevenedtek a foltok és hieroglifák. Úgy érezte, bár az érzések csalókák, hogy ez az ő városa. Mindent tudni akart róla, és azt akarta, hogy ő róla is tudjon mindenki. Ha ez a történelem, akkor megérkezett” (*Ha ez a történelem*).

Sőt, a szakrális mitológiai beszédmódokat, a fiktív emlékezettechnikákat is egybejátssza (érdekes és jó példa erre, ahogy a szerző fiktív őstét Giulio Turco itáliai hadmérnökben konstruálja).

Bár a különböző részek lineáris időrendbe tagolódnak, mégis megőrzik viszonylagos szuverenitását. Ugyanilyen vibrációs összjátéka van a műben a szelekciós, asszociációs, lírai metaforikának és a metonimikus, logikai egymásutániságot megvalósító elbeszélői alakzatoknak.

Az első versben (*A kezdetek*) a lírai én kislíúként jelenik meg a felnőtt beszédében. Itt kezdődik a személyes időben a kötődés a helyhez, egyszermind a történelmi-mítikus időbeli tér is. Fő jelképe mindennek az égen gomolygó felhő. Jelződik, hogy a magánmitológia transzcendens közegén keresztül alkothatjuk meg a műegész jelentését.

„Kezdetekről most nem lehet. Vers ott sohasem járt, szó nem érheti el, nem költözhetnek belé a vízre merészkedő első napsugarak, sem maga a víz. Mennyi víz! Felhők szapora fuldoklása közben sóhajok, neszek, susogások ébresztik a tótengert. Észak felé mocsár, láp, szél faragta gőz-szobrok a források fölött. Keletre dombok és hegyek – válukra szép muszlinkendőt szőtt a hajnali köd. Látsszani kezd, ami van, s aminek ez a látszat a kezdete” (*A kezdetek*).

Az igazság, a név az eredetben van, ami itt nem más, mint első, államalapító királyunk, Szent István nevelőjének neve – egyben a könyv címe, *Deodatus*. A Tata helységnev is az ő nevéből ered. Magának Turczi Istvánnak az identitása a tét, a legvérremenőbben. Ezért ebben az éles játékban koncentrálnálódhat a figyelmünk, s vehetjük észre Turczi István szerzői alkatát. Így érthetjük meg igazán azt a

nagyszabást és egyszermind joviális könnyedséget, e kettővel megszóltatott eklektikát, amely furcsamód és váratlanul a maga széttartottságában is markáns egyéniségként ad hangot. Hiszen az, hogy líra, esszé, elbeszélés, összekeveredik – ez Turczi más műveiben is megfigyelhető. Ez a láttatás és egyben látottság, transzcendencia és rezonőr tárgyilagosság mindig megvolt, de szülővárosának megírásában – ami egy-

ben saját sorsának létrejötte is – különösen éles megvilágításba kerül. Ugyanilyen hangsúlyt kap az ő értelmezése a könyv fogalmáról: a rajzoknak (érdemes megemlíteni a grafikus, Lévai Ádám nevét), fényképeknek (a fotós: Eifert János) olyan társalkotó szerepe van, hogy miközben megtartják saját identitásukat, éppen ily módon gazdagítják a szerzői világot. Ezek és a szövegközi és extratextuális utalások egy széles művészi világot teremtenek. Nem avantgárd és nem posztmodern, hanem turczis értelemben. A magasintre emelt énkítógítás részei mintha egy olyan elvárásolt világkastély tükörlapjai által lennének egymásba villogtatva, amely a maga viszonylagosításával nyitja fel végteleenre magát a helyet, az eredet helyét, a szerző szülővárosát, Tatát és magát Turczi Istvánt.

Sokféle szövegcsoport található a kötetben, hivatalos irat, napló mellett lírai alkotások – mindegyik eredője a lokálpatriotizmus. Csak a bevezető versben sejlík fel a szerző imágója, a továbbiakban teljesen a város történelme és legendája a főszereplő.

Történelmi könyv ez, de az újabb tudományos elméletek igazolják, hogy valahol a történelem is szépirodalom, szerepe van benne a gondolati összefüggésnek, sőt a fikciónak is. Turczi István szépirodalmi könyve így rokona a történelemnek. Hogy épül fel a gondolati építménye? Egyfajta kirakósjáték-elv alapján. A levéltári dokumentumok, naplók, levelek hatósági iratok mint források rendszerezése a kulcs. Mozaikszerű elrendezésük adja a szépirodalmi jelleget. No, meg a kihagyás és a fikciós hozzátoldások. Az idézetek egyébként nem maradnak jelöletlenek, a kötet végén gazdag hivatkozási jegyzék található.

A dokumentum: monumentum, emlékműállítás. Jellemző Turczira, hogy a szakralitás nála nem párosul rituáléval. Inkább rezonőr racionalitással, mondhatni, a művelt társasági beszédmód kódjában.

Az ünnepélyesség nála mindig életszerű. Személyes jellegű, kedves és közvetlen. Humanizmus, életigenlés, életszeretet. Tágas, színes, vidáman

harsány, társaságosan forгатagos jelenetek. Az alapítás, országgyűlés, bárói lakomák, Kazinczy látogatása, az 1848–49-es szabadságharc történelmi vonatkozásai úgy őrzik ünnepélyességüket, hogy az élet és a közösség javának szempontjai mindig optimista fénykörbe kerüljenek. Szerelmek, családtörténetek. Nagyon ideillik a céhek, vásárok leiratainak idézése is. Akár még valamilyen genderszemlélet, feminisztikus látásmód is megjelenik ebben a kötetben. A könyv végét terjedel-

mes részben a kissé „spártai” Deodati Fanni fiktív naplósorozata adja az 1848–49-es eseményekről. Ami a stílusréteget illeti, nagyon jól hatnak az archaikus szófordulatok (egy egész latin nyelvű irat is szerepel a kötetben), helyesírások, illetve ezek imitációi.

Barátságos nagyotál. Ez sugárzik ebből a műből is, mint Turczi István egész írásművészetéből, csak ebben a könyvben a szerző önazonosság-képzése még hangsúlyosabbá válik.

PAPP MÁTÉ

Fodor Balázs: Kozmológiai állandó

Fiatal Írók Szövetsége, 2019

„Ezer év, ezer meg ezer, / S még ezerszer annyi ajtó az öröklétbe... / Ezer életet átléphettem / A lélektorony lépcsőinek / Végtelen körforgásában... / S ha jut még idő ezer évre, ezer harcra, / Számtalan emelet épülhet az űrben. / Millió könny, név, lélegzet volt enyém, / De csak egyetlenegy arcra / Emlékszem” – éneklí Sting *Thousand years* című dalában, aki mint ha ugyanabból az űrbeli térből, térről beszélne, mint Fodor Balázs *Kozmológiai állandó* című verseskötetében, amely kétségtelenül az előző év legkompaktabb (egyben legigényesebb kivitelezésű) kötetei közül való. Ezt alátámasztandó, kézenfekvő módon a sajátosan szőtt motivikus háló felfejtésével kezdhetnénk, amelynek részegységei mindinkább a fizika/kozmológia/asztronautika tárgyköréből származnak, valamint transzformálódnak át egy első olvasásra gombostűnyi hiátussal sem kalkuláló, egységérzetet keltő rendszerré. (Csatlakozva közben a hasonló tematikai mintázatokat feldolgozó Sirokai Mátyás vagy Fenyvesi Orsolya költői világához.)

Hacsak a hiátus etimológiájának egy kevésbé használt – *hiány* melletti, avagy azon túli – mellékjelentését nem vesszük figyelembe: *nyílás, hasadék, mélység. Átvitt értelemben: bámulás, bámészködés, vágy valami vagy valaki után. Nyelvtani szempontból a két hangzó (szótaghoz tartozó magánhangzók) összehangolásánál meglévő „részt” jelenti.* Ha keresztezni próbáljuk a két jelentésváltozatot, talán közelebb kerülhetünk a Fodor-féle szövegszervezés – s ami jelen esetben fontosabb tényezőnek tűnik –, a szerző kontextus-képzésének gócpontjaihoz. Bár ezzel kissé bajban lehet az alapvetően bölcsész diszciplínák-

ban (többé-kevésbé) jártas hivatásos olvasó; legalábbis némi gyorstalpalásra bizonyára szüksége lesz (a kötet címébe foglalt relativitáselméleti alapvetéstől kezdve) az olyan szakszavak esetében például, mint az *idődilatáció*; amelynek kiszótárázása, illetve értelmezéskísérlete során, feltételezhetően a szerző szándéka szerint is olyan olvasatokra tehetünk szert – a megszokott interpretátori funkciók és elemzői apparátus többleteként –, amelyek furcsa módon potenciálisan magukban hordozzák a mindenkor költészet alapkérdéseire való reflexió megannyi alakváltozatát is. (Persze ez többek közt a püthagoraszai „multidiszciplinaritás” tekintetében korántsem meglepő felfedezés.)

A példának hozott *idődilatáció az a relativisztikus jelenség, amikor két különböző vonatkoztatási rendszerből figyelve eltérés lép fel az idő múlásában...* (A továbbiakban használt, kurzivált szócikk-részletek mind a Wikipédia „szabad enciklopédiából” valók.) Vagy vegyük az eleve lírai felhangú *féreglyuk* kifejezés leírását: *A féregjárat (vagy féreglyuk) vékony, csőszerű képződmény, ami az univerzum (vagy más univerzumok) két távoli, görbületmentes területét köti össze. A féreglyukról szóló elmélet a világegyetem kialakulásának elméleteiből született, közvetlen következménye annak a feltevésnek, hogy a tér pontjai kaotikusan összekötött állapotban vannak vagy lehetnek. Ha a féreglyuk mindkét oldala egy helyen található, akkor nem a térben következik be a kapcsolat, hanem az időben. Kérdés lehet, hogy egy alapvetően imaginárius írói tér milyen mértékben „görbülhet” az így megnyitott gondolatfolyosók által – egy (a szerző esetében)*

szakzsargont kisajátító, vagy (az olvasó részéről) csak azt kapisgáló – éppen ezért bizonyos szinten önkényes, akár eltérítő hatású – metaforikus alkotói komplexitás/befogadói analízis mentén.

Persze Fodor Balázs – vélhetően biztos elméleti alapokon álló – költői kísérletével kapcsolatban (az előző dilemmához képest) „univerzálisabb”, pontosabban általánosabb és kézzelfoghatóbb kérdések tolazkodnak, vagyis tárulnak elénk. Egyébként azért sem tolazkodó a kötet felhozatala, mivel a fiatal(abb) kortárs költészet talán törvényszerű identitáskényszerre másféle (gyakran modoros, öncélú) gesztusokkal szokta magát kiteljesíteni, csak a személyszerinti lírai ének (burkolt énlírabeli) poétikai határai közé szorulva. Fodor „költői lakozása” – az egyik versből kölcsönzött kifejezéssel, szövegközi *terraformálása* – azonban kikerül ebből a bűvkörből, másféle koncentrikus köröket kavarva maga köré, tiszta beszédmódbeli terepet taposva ki léptei előtt; az említett közeghez, versvilágokhoz viszonyítva afféle asztro-nautaként. A stilisztikai szkafandert tekintve is beszélhetünk valamifajta transzparenciáról az említett – természetesen a science fictionnek titulált irodalomban elterjedt – természettudományos kitételek ellenére is, hiszen ezek nem enigmatikusságuknál, hanem legfeljebb „bölcséleti” idegenségüknel fogva okozhatnak fennakadásokat. A négy ciklusba rendezett, precízen megszerkesztett, átfogóbb gondolatmeneteket is többnyire zökkenésmentesen, erőltetett áttételek nélkül összetartó ministruktúrák az emberi elme tájait próbálják letérképezni, miközben olybá tűnik, hogy nagyon is a lélekháztartás elemeinek leltározását vonják maguk után. (Hogy mennyire éri elidegenítő effektként a befogadót ez a kimértnek, távolságtartónak is nevezhető nyelvezet – ha más

lapra nem is tartozik –, nyilvánvalóan az adott elváráshorizonttól és az olvasói reflexektől függ.) „Ebben a naprendszerben / várakozás van, homokos / tengerpartokon, // partra vetett cetek beleiből / jósolva egy történelmi / korszak végét” (Só).

A jelenlegi világhelyzetben a *Kozmológiai állandó* előbbihez hasonló képzetei – s főleg a kötetzáró, *A közleledés és távolodás* könyve című vers rendkívüli képződménye – még tovább tághatják az „érzékeny lelkek” (lásd Havasréti József azonos című regényét) pszichés horizontját, esetlegesen olyan valóságfeldolgozási távlatokkal olvadva össze, ahonnan nézve „...már inkább úgy tűnik, / visszafelé zúdul, amit távolodni véltél” (*A figyelem pillanatai*). Nem feltétlen eszkatologikus képzettársításokra gondolok ez esetben, inkább arra a mentális mezsgyére, avagy kulturális kontinuumra, amelyen keresztül a – szerző szavával – *tudattalan homoksvatagától* akár az úgynevezett eseményhorizont felé mozdulhatunk el (*az eseményhorizont az általános relativitáselméletben a téridő egy olyan határfelülete, amin túli események már nincsenek hatással a megfigyelőre. Az eseményhorizont mögött elinduló fény sugarak soha nem lépik át az eseményhorizontot. A megfigyelő oldaláról rajta áthaladók pedig nem tudnak visszatérni.*) Az innen való mégisvisszatérés veheti talán csak elejét annak a humanoid hübrisznek, ami „(m)ajmot küld az ürbe, / és irigy, hogy megelőzik” (*Hasadó anyag*). Pilinszkyt parafrazeálva valahogy így indulhatunk el, a lélektorony lépcsőjének tetejéről visszaindulva, „messziről, ropant messziről, de nem a mindenség súlytalanságával, hanem épp ellenkezőleg, az égitestek tonnáival és tonnáival”. És talán az egyetlenegy (e kötetben a költő kislányának tekintetét őrző) arc is így válhat ki *a teremtmények arcának tenyérszerű törmeléke alól*.

Kedves Olvasóink!

A Kortárs folyóirat aktuális száma az Írók Boltjában, valamint az ország fontosabb, nagyobb újságosainál minden hónapban kapható. Az alábbi helyeken biztosan hozzáfuthat:

BUDAPEST II. kerület • Széll Kálmán téri metróállomás • Budagyöngye, újságos, Szilágyi Erzsébet fasor 121. • **III. kerület** • Flórián üzletközpont, újságos • **IV. kerület** • Újpest Központ metróállomás, újságos • **V. kerület** • Kálvin téri metróállomás, újságos • Városház utca 3–5., újságos • Váci utca 10., újságos • **VI. kerület** • Nyugati téri aluljáró, újságárus • **VII. kerület** • Blaha Lujza téri aluljáró, újságárus • **IX. kerület** • Határ úti metrómegálló, újságárus • **X. kerület** • Árkád bevásárlóközpont, Örs Vezér tér 25/A • **XI. kerület** • Allee bevásárlóközpont, Október 23. utca 6–10. • **XII. kerület** • Déli pályaudvar metrómegálló, újságos • Hegyvidék Bevásárlóközpont, Apor Vilmos tér 11–12. • MOM Park, újságos, Alkotás utca 53. • **XIV. kerület** • Sugár bevásárlóközpont, újságárus, Örs vezér tér • **XV. kerület** • Pólus bevásárlóközpont, újságárus, Szentmihályi utca 131. • **DEBRECEN** • Cora, újságos, Kishatár utca • Csapó utca 100., újságárus • Fórum Debrecen, újságos, Csapó utca 30. • **EGER** • Széchenyi út 20. újságárus • **GYŐR** • Révai Miklós utca 4–6., újságárus • Vásárcsarnok, újságárus, Herman Ottó utca 25. • Győr Plaza, újságárus, Vasvári Pál utca 1/A • **GYULA** • Béke sugárút 12., újságárus • **KAPOSVÁR** • Fő utca 23., újságárus • **KECSKEMÉT** • Március 15. utca 15., trafik • **MISKOLC** • Szinva Park bevásárlóközpont, újságárus, Bajcsy Zsilinszky út 2–4. • **NYÍREGYHÁZA** • Korzó bevásárlóközpont, újságárus, Nagy Imre tér 1. • **PÉCS** • Árkád bevásárlóközpont, újságárus, Bajcsy út 11. • **SOPRON** • Széchenyi tér 13., újságárus • **SZEGED** • Dugonics tér 1., újságárus • Árkád bevásárlóközpont, újságárus, Londoni körút 3. • **SZÉKESFEHÉRVÁR** • Alba Plaza, újságárus, Palotai út 1. • **SZOLNOK** • Pelikán bevásárlóközpont, újságos, Ady Endre utca 15. • **SZOMBATHELY** • MÁV állomás, újságárus • **TATABÁNYA** • Győri út 3., újságárus • **VÁC** • Káptalan utca 3., újságárus • **VESZPRÉM** • Kossuth utca 1., újságárus

A hand is shown from the bottom left, holding a large, clear, faceted crystal prism. The prism is positioned in the center of the frame, and its facets reflect light, creating a rainbow-like spectrum. In the background, several wind turbines are visible against a light, overcast sky. The overall scene suggests a connection between nature, technology, and innovation.

Edison.

MINDENBEN AZ ÖTLETET LÁTOD?

Akkor pályázz az MVM Edison startup versenyre, mert a leginnovatívabb ötletek megvalósulását támogatjuk. Jelentkezz most induló vagy idéntől az érett szakaszban lévő, fejlődő vállalkozásoddal 2021. január 31-ig!

mvm.edison.hu

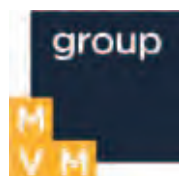
Innovatív ötletek százai neveztek az MVM EDISON startup versenyre

Négy év, több mint 500 pályázat, 32 döntős és 12 dobogós csapat, milliós nyeremények. Röviden összefoglalva ez az MVM Edison startup verseny története. Idén decemberben indul a megmérettetés ötödik szériája, ahol a régió legizgalmasabb, leginnovatívabb ötleteit várják. A pályázat idén jelentősen átalakult, így két projektérettségi fázisban, számos újragondolt kategóriában jelentkezhetnek a csapatok. A legígéretesebb megoldások a komplex képzési program mellett milliós nyereménnyel gazdagodhatnak, illetve esélyessé válnak befektetésre is.

A fejlődés egyik alapja az innováció, ami nagyban hozzájárul a gazdasági teljesítmény javításához, a piaci pozíció megőrzéséhez, valamint a hatékony és dinamikus vállalati működés fenntartásához. Az MVM Csoport folyamatosan kutatja az új lehetőségeket, újító megoldásokat, amelyek az energetika, valamint a vonzáskörzetében működő szektorok jövőjét határozzák meg. A vállalatcsoport 2016-ban ezért indította el az MVM Edison startup versenyt, amely ötödik éve keresi a jövő legígéretesebb kreatív, innovatív, és nem utolsósorban piacképes fejlesztéseit, ötleteit. A legfőbb cél, hogy az újító fejlesztők számára megfelelő szakértői segítséget, a megvalósuláshoz pedig befektetést nyújtson a cég-

csoport. Idén **decemberben indul a verseny ötödik szériája**, amelyre 2021 január végéig várják a jelentkezéseket. Az idei versenykiírás számos új kategóriával, ötletfázis szerinti felosztással, valamint nemzetközi nevezési lehetőséggel is bővült.

Az energetikára is igaz, hogy a folyamatos fejlődésnek, átalakulásnak köszönhetően a korábban még élesen elkülöníthető szektorok határvonalai egyre inkább elmosódnak. Éppen ezért a jövő energetikáját meghatározó megoldások, fintech-fejlesztések, valamint a jövő otthonait, városait forradalmasító ötletek mellett a **2021-es versenyen a korábban több kategóriában nevezhetnek a csapatok**. Ilyen az

MVM vállalatcsoport működését segítő megoldások témaköre, amelyben az oktatás, toborzás, tudásmegosztás, környezetvédelem, vagy éppen a fenntarthatóság területén várják a kreatív fejlesztők ötleteit. De szintén új megmértetési téma a vállalatcsoport ügyfeleinek nyújtott szolgáltatások kategóriája.

„Az MVM Csoport számára kiemelten fontos a folyamatos innováció, a jövő megoldásainak fejlesztése, illetve a tehetségek támogatása. Az energetika, mint az egyik leginnovatívabb iparág ma már nem választható el a digitalizációtól, a fintech-től, de az okos városok, okos otthonok fejlesztésétől sem. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján éppen ezért bővítettük az MVM EDISON startup verseny kategóriáit. Nem egy szakmaspecifikus helyzetre keresünk megoldást, hanem az energetikát érintő ökoszisztéma minden elemére szeretnénk hathatós, újító fejlesztéseket találni, amelyek segítségével többet adhatunk ügyfeleinknek, és ezáltal az ország egészének” – mondta Kóbor György, az MVM Zrt. elnök-vezérigazgatója.

A 2021-es szezon egyik legjelentősebb változása, hogy **az egyes ötleteket projektérettségi fázis alapján is elkülönítik**. Az érett fázisban lévő startupok már kész megoldá-

Mi is az a startup?

Startupon újonnan alapított, nagy növekedési potenciállal rendelkező induló vállalkozást vagy a vállalkozássá válás folyamatát elindító, a piacra jutást előkészítő tevékenységet folytató projekt-csapatot értünk. A startup tevékenysége olyan termék, szolgáltatás vagy szervezeti innovációra irányul, amely nagy növekedési potenciállal rendelkezik. Fontos sajátossága a startup státusznak, hogy ideiglenesnek tekinthető: vagy klasszikus növekedési szakaszba torkollik belátható időn belül vagy megszűnik (illetve jogi szervezatként létre sem jön). Rendszerint a „halál völgye” szakaszon túljutott és már profitot termelő vállalkozásokat már nem tekintjük startupoknak.

zési programban. Nyolchetes oktatás, fejlesztés vár rájuk, ahol lehetőség lesz az ötletüket tovább csiszolni, felmérni a valós piaci igényeket, és természetesen változtatni is, ha szükséges. Ez egy nagyon izgalmas időszak, látni, ahogy formálódnak az ötletek” – emelte ki Bertalan Zsolt, MVM Zrt. csoportszintű technológiai innovációs igazgatója.

Az MVM Csoport az országhatárokon belülről és kívülről is várja startupok, spinoffok, kis- és középvállalkozások, valamint felsőoktatási hallgatók és magánszemélyek innovatív ötleteit az ötödik MVM EDISON startup versenyre. Így Magyarország mellett Csehországból, Romániából, Szlovákiából, Ausztriából és Svájcban is várják a magyar állampolgársággal rendelkező innovátorokat.

A 2021. május végén megrendezett döntőn a szakmai zsűri választja majd ki a legjobb 3 pályázatot, a felkészült csapatok pitchelése, azaz rövid projektbemutató prezentációja, illetve az azt követően feltett kérdésekre adott válaszok alapján. Az első három helyezett csapat három a milliós támogatási összeg mellett, további értékes nyereményekkel is gazdagodik. A legjobbaknak a későbbiekben esélye lehet egy, legfeljebb 50 millió forint értékű magvető befektetés elnyerésére az SFL részéről.

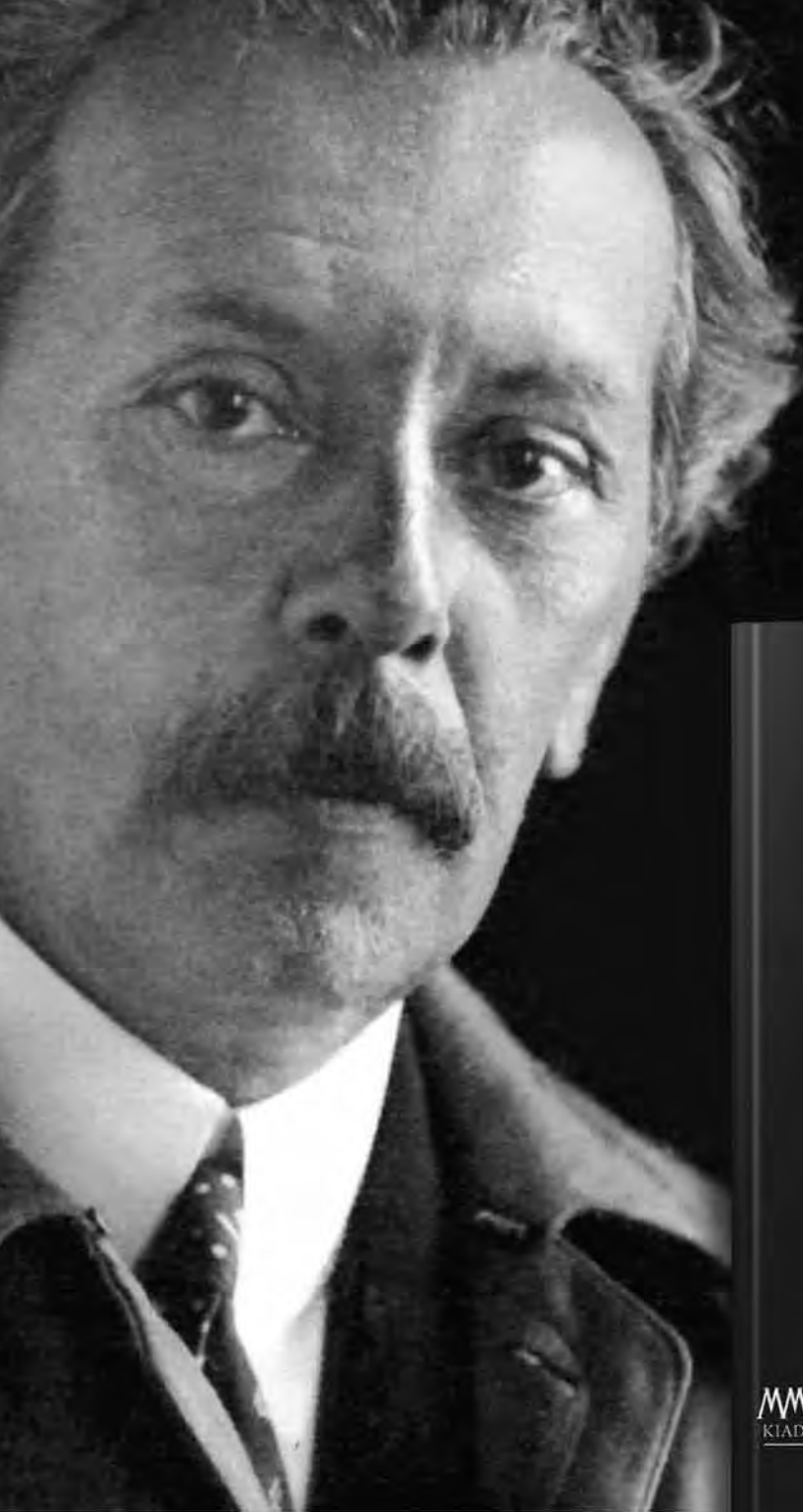
Az MVM Edison verseny sikerességét jól mutatja, hogy az évek során a szakmai zsűri keze között **több mint 500 pályázat fordult meg**. A legjobbnak ítélt 32 döntős ötlet közül végül 12 csapat állhatott fel a képzeletbeli dobogóra.

A szervezők 2021. január 31-ig várják a pályázatokat. A jelentkezés feltétele a magyar állampolgárság, egy pályázatu egy ötletet nevezhet, kizárólag online, a www.mvmedison.hu oldalon keresztül. (X)

sukkal jelentkezhetnek, melyet a program során az MVM Csoport igényeire szabnak mentorok, szakértők segítségével. Azok, akiknek kreatív megoldása még korai fázisban van, a pályázati kategóriákhoz köthető ötletükkel pályázhatnak és a döntőbe került csapatok részt vesznek az MVM EDISON képzési programján. Utóbbi az MVM Edison egyedülálló eleme, a képzési programban **jövő márciustól tizenkét csapat – hat korai és hat érettebb fázisú – számára biztosítanak két hónapos tréninget**. A korai fázisú csapatok itt betekintést nyernek a startupok világába, megismerhetik az ott használatos nyelvet és kifejezéseket, üzleti, kommunikációs ismereteket, készségeket sajátíthatnak el. A szakértői mentorprogram célja, hogy segítséget nyújtson az ötlet további fejlesztésében, piacra vitelében. A legígéretesebb ötleteket az MVM Csoport inkubátor cége, a Smart Future Lab Zrt. (SFL) szakértői segítik, hogy ötleteik befektetésre érett, „startup-ready” termékekké, szolgáltatássá nőhessék ki magukat.

„A beérkező projektek kiválasztása mindig nagyon nehéz, hiszen rengeteg jó ötlet, profin kidolgozott koncepció érkezik, de sajnos nem tudunk mindenkivel foglalkozni. Jövőre tíz csapatot választunk ki, ők részt vehetnek a komplex kép-

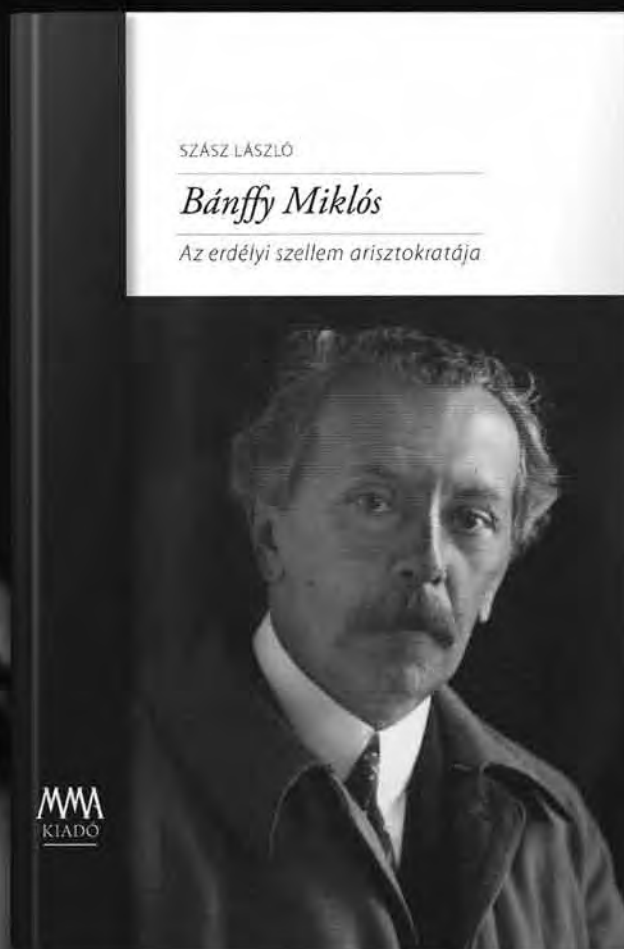

Szász László

Bánffy Miklós

Az erdélyi szellem
arisztokratája

Bánffy Miklós írói életművét
Szász László irodalomtörténész mutatja be.

A kötet decembertől kapható
a **www.mmakiado.hu** weboldalon
és a könyvesboltokban!

MMA
KIADÓ

MMA
MÁGYAR
MŰVESZETI
AKADÉMIA